

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 49.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från *Riksdagens kansli*:

n:o 113, i fråga om åvägbringande af förhandlingar mellan svenska och norska regeringarna angående en ny ordning beträffande de unionella angelägenheterna;

från *sammansatta stats- och lagutskottet*:

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkbibliotek m. m.; samt

från *bankoutskottet*:

n:o 115, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 116, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlämnande af reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag.

§ 3.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdags-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) ordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar; och lämnades därvid, i fråga om punkten 1:o) och punkten 2:o) mom. a)---c), enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr Setterberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär i den föreliggande frågan, ber jag att i densamma få yttra några ord.

Det proportionella valsättet har från första stunden jag fått kännedom om detsamma tilltalat mig i alldeles synnerlig grad. Detta framhöll jag för Riksdagen redan vid föregående behandling af rösträttsfrågan inom densamma, och jag har under tiden sedan dess blifvit än mera stärkt i min öfvertygelse i detta afseende; ja, mångt och mycket framstår nu för mig ännu klarare i afseende å denna sak än det förut gjorde. Jag har därför förnyat min motion från förra året. Jag har utvidgat den på samma gång som jag förenklat metoden. Utvidgningen har närmast afsett att mera klargöra mina synpunkter i ämnet, och jag behöfver sålunda icke nu muntligen upprepa dem, utan jag ber att endast få åberopa dem. De äro många, och alla enligt min uppfattning i särskildt hög grad af en tungt vägande beskaffenhet.

Först ställer jag den omständigheten, att det proportionella valsättet innebär fullkomlig rättvisa. Detta har icke på allvar från något håll bestridts. Visserligen har man velat göra gällande, att rättvisan skulle vara till finnandes mera i teorien än i praktiken och att man skulle få se att valsättet icke så i allo komme att verka rättvist som man väntat. Jag tror dock, att erfarenheten och praktiken skall komma att jäfva den farhågan och att sålunda val efter den proportionella metoden skall befinnas icke blott teoretiskt rättvist utan äfven och i eminent grad praktiskt rättvist. Ja, jag är så öfvertygad om detta valsätts förträfflighet och rättvisa, att jag långt ifrån delar deras mening som hålla före, att om det skulle gå så denna gång, att Andra Kammaren afvisade det proportionella valsättet, detta icke åter igen skulle komma att föreläggas Riksdagen. Så tror jag, som sagdt, icke att det kommer att gå, utan jag är fullt öfvertygad om att det proportionella valsättet tillhör framtiden.

Det ligger enligt min mening något hänsynslöst och brutalt i majoritetsvalen, detta att en valmanskår, som befinner sig delad i två, måhända i det närmaste lika starka, partier skall kämpa, så att säga, på lif och död och segraren sedan helt stolt sätta sin häls på den besegrades nacke och regera allsvåldigt utan hänsyn till hvad den andra velat för sin del få genomfördt.

Jag tror i grunden, att det icke blifver länge hållbart att arbeta enligt majoritetsvals-systemet, ty i den mån som mänskligheten skrider framåt, komma också känslor och tillvägagånganden att för-

finas och jämsides med det kräfva uttrycksformer, som blifva adekvata med hvad man i det inre åstundar.

Därtill kommer, att enligt mitt förmenande det proportionella valsättet är för vårt folk synnerligen tilltalande. Ty det svenska folket utmärker sig ju — det är allom bekant och till fullo erkänt — för urbanitet och hänsynsfullhet, och det skall sålunda, när det en gång hunnit vänja sig vid att rösta enligt det proportionella valsättet, finna det just motsvara sina verkliga kraf.

Med denna åskådning är det gifvet, att jag vid mitt votum i dag kommer att ansluta mig till de förslag, som äro baserade på det proportionella valsättet, således antingen Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. Af dem båda ger jag företrädet åt Kungl. Maj:ts förslag, detta emedan det är ett följdriktigt utarbetadt förslag på den allmänna rösträttens grund och detta vidare af det för mig betydelsefulla skälet, att det icke vill i grundlagen slå fast den valmetod, som vid röstning skall användas. Ty, mina herrar, jag tror vi kunna nästan vara ense därom, att då det proportionella valsättet på sina håll i landet blifvit mottaget med tvekan och misstroende, då man inför detsamma ställt sig undrande och spörjande, så har det i en mängd fall berott därpå, att det var förknippadt med en *valmetod* som man har mycket svårt att sätta sig in i. Hade detta förslag varit åtföljdt af en enkel, lättfattlig och folkligt tilltalande valmetod, så är jag öfvertygad om att det hade slagit igenom på ett helt annat sätt än hvad nu är fallet hos äfven de djupa och breda lagren af vårt folk, ty de måste alla inse att det proportionella valsättet bjuder dem allt hvad de kunna fordra. Det bjuder dem att blifva representerade i förhållande till sin styrka. De få alltså göra sin röst hörd genom sina representanter i den mån de äga kraft att uttala densamma, och hvad kunna de mer begära! Kunna våra arbetare, våra socialdemokrater — för att icke tala om andra samhällslager och åskådningar — önska sig något bättre än att just få göra sig hörda och deltaga i bestämmandet af landets angelägenheter i den mån de äga betydelse såsom meningsgrupper betraktade.

Jag vill nu icke ingå i en kritik af den valmetod, som det kungl. förslaget omfattar. Så mycket har i det afseendet skrifvits och talats, att detta torde vara alldeles öfverflödigt. Jag vill blott tillåta mig att framhålla, att denna valmetod icke är den enda, enligt hvilken man kan arbeta, utan att andra kunna utfinnas, som blifva mer tillfredsställande. För egen del har jag dristat mig gifva uppslag till en metod, som är befriad från de olägenheter, hvilka vidlåda den af Kungl. Maj:t omfattade och som äger — jag tror det fullt och fast — alla de företräden och egenskaper man kan begära af en god och väl arbetande proportionell valmetod.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Jag vill icke heller ingå i en vidlyftig utredning af denna metod. Den återfinnes i min motion, och herrarne torde nog välvilligt hafva tagit del af dess grunddrag. Jag vill blott framhålla, att den baserar sig på att hvarje valman å sin röstsedel vid valet antecknar både partinamnet och kandidatnamnet. Detta är en princip, som icke alls återfinnes i den — om jag så vågar kalla den — kungl. metoden. Hvarför denna blifvit invecklad och svårfattlig är att den icke ställt sig på partigrund, det vill säga, att den icke erkänner partiet såsom sådant som utgångspunkt för metoden. Men det är enligt min mening alldeles nödvändigt att göra, ty hvad är det man vill hafva proportion på? Jo, det är på partierna, det är på meningsskiftningarna, på grupperingarna bland valmännen. Då synes det mig häraf logiskt följa, att det första man får slå fast är: klara partiståndpunkter!

Jag sade förra året, att den kungliga metoden räknade med två obekanta, där jag räknar med en obekant, och det är därför som dess räkneoperationer blifva vidlyftigare än mina; och jag vidhåller, att detta är den innersta kärnan i hela saken. När man således arbetar med partibetecknade listor och sedermera sorterar rösterna på det sätt jag i motionen har framhållit, så kommer man till en mycket enkel operation och får på samma gång ett säkert och tillförlitligt utslag. Man vinner vidare, att mindre fast organiserade partier kunna göra sig gällande på tillbörligt sätt. Man blir mindre beroende af olika slags valledning, olika slags valförberedelser, officiella valorganisationer o. s. v. Den enskildes själfbestämningrätt blir i större mån tillvaratagen och de svårigheter, som vårt lands stora ytvidd eljest synes erbjuda i detta afseende, öfvervinnas med lätthet enligt denna metod.

Klyftan mellan land och stad blir icke längre öfverstiglig, utan dessa kunna utan svårighet samarbeta enligt denna metod. Hela valproceduren blir öfverskådligare, lättfattligare och enklare samt befrias under sin fortgång från en mängd tyngande bestämmelser. Slutligen ligger det i öppen dag, att denna metod icke närmelsevis medför de stora kostnader, som kommittéförslagets metod för med sig.

Mot den metod, hvilken jag således uppslagsvis har framställt, hafva icke några vägande invändningar blifvit gjorda. Konstitutionsutskottet satte förra året en etikett på densamma, och den etiketten bar till inskrift: »Metoden bjuder ingen garanti mot valmissbruk». Något skäl för detta utskottets omdöme angafs icke. Jag har således vid mitt försök att nu utvidga mitt förslag intet positivt i det afseendet att hålla mig till, utan jag har sökt att »aus der Tiefe meines Bewusstseins» framleta bevekelsegrunder, som jag kunnat tänka mig varit de bestämmande för konstitutionsutskottet; och jag har i min motion sökt utveckla desamma. Jag har visat, att ytterst är det intresset och fördelen, som äro de af-

görande för, huru ett parti kommer att rösta; och kan man då ställa så till, att partiet utan vidare blir i stånd att på vederbörligt sätt tillvarata sina intressen och fördelar, har man därigenom vunnit den säkraste garanti mot valmissbruk, ja, i grunden den enda säkra. Ty alla på konstlad väg åstadkomna bestämmelser skola icke med samma visshet leda till målet som denna inneboende egenskap af, att något är det absolut fördelaktigaste, att det alltså äfven ur rent praktisk synpunkt är det bästa att gå redbart och öppet till väga och icke söka med svek tillskansa sig obehörig vinst. Den metod, som bjuder sådana fördelar, har mycket litet behof af yttre garantier; och skola sådana dessutom för formens skull åvägabringas, föreställer jag mig, att detta ej möter några öfverstigliga svårigheter. Men det har i hvarje fall, synes det mig, icke varit min sak att framkomma med förslag i detta afseende, äfven om jag hade haft förmåga därtill, hvilket jag icke vill påstå att jag haft, helt naturligt på grund af bristande kännedom om huru de formella sidorna af valproceduren skola ordnas. Det är det *reella*, som det för mig gällt att framställa. Det *formella* har jag trott, att man alltid kunde finna, ty det är min öfvertygelse, att det öfverallt är på det sättet att, hvarest den goda viljan finnes, där skall man äfven finna utväg att låta den komma till uttryck.

I år har konstitutionsutskottet, efter min vederläggning af den invändning, som det förra året gjorde, ingenting nytt att tillägga, utan det låter sin etikett fortfarande sitta kvar, i ingen mån reviderad efter hvad jag anfört. Detta kan för mig icke hafva någon vägande betydelse, ty utan angifvande af skäl och grunder kan man ju icke med hopp om framgång tillbakavisa någonting. Jag tror således, att metodens fördelar få anses fortfarande stå oemotsagda, och att påståendet om dess nackdelar saknar hvarje spår till bevisning. Detta är hvad jag i hufvudsak har att anföra i fråga om metoden.

Det har under debatten i dag, liksom förut i motioner och på annat sätt, framhållits, att med proportionella val till Andra Kammaren borde, för att rättvisan skall vara hel och full, vara förknippade proportionella val till Första Kammaren. Ja, detta har jag för min del ingen invändning emot, men jag tror i likhet med herr justitieministern, att förutsättningen för proportionella val till Första Kammaren också bör vara proportionella val till de korporationer, som i sin ordning välja ledamöter i Första Kam-maren. Och proportionella val till dessa korporationer äro, enligt min mening, icke svåra att åstadkomma, ty den metod jag har tillåtit mig utveckla bjuder just en utväg till sådana vals åstadkommande; och jag vill fästa de herrars uppmärksamhet på den-samma, hvilka vid debatten här i kammaren i fråga om propor-tionella kommunala val sade, att de icke kunna ansluta sig till den

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

idén, förrän en fullt användbar valmetod till dylika blifvit utfunnen. Jag vågar nämligen säga, att en sådan valmetod är utfunnen i sina hufvuddrag och ligger här i min motion. Jag vågar säga detta så mycket mer, som jag till min motion fogat bilagor från vederhäftigt håll i Norge, af hvilka bilagor framgår, att man vid de proportionella kommunala valen där just använder sig af partibetecknade valsedlar, och att man, såsom det heter, funnit detta sätt med partilistor och partinamn vara ett mycket praktiskt sätt att ordna vissa sidor af valhandlingen, samt att det där endast förnummits ett enstämmigt gillande omdöme om dess gagn och användbarhet.

Ja, mina herrar, jag är naturligtvis icke förmäten nog att tro, att hvad jag framlagt är det *enda*, som kan bjuda en tillräckligt enkel lösning af valmetodsspörsmålet; jag har blott vågat att ödmjukt framhålla, att detta är *en* lösning bland andra, och jag betviflar icke, att det skall vara möjligt att framställa flera. Dessa kunna ju sins emellan sedan täfla om, hvilken som är den användbaraste. Men hvad jag med min motion hufvudsakligast velat åstadkomma och med mitt anförande här velat vinna, det är, att de, som ännu möjligen ställa sig tveksamma i afseende på antagande af det proportionella valsättet, icke nu måtte låta sig afhålla från att taga detta steg af den anledningen, att den föreliggande utarbetade valmetoden icke synes dem i allo tillfredsställande. Det är ju dock en metod och det är en fullt användbar metod, den som Kungl. Maj:t framlagt, ehuru det ju är på samma gång konstateradt, att den lider af vissa ofullkomligheter. Nå väl, allt mänskligt verk lider af ofullkomligheter, och man söker ju därför komma till rätta med ofullkomligheterna och ersätta dem med ett bättre. Så bör äfven kunna blifva fallet med ifrågavarande valmetod. Den bör äfven den kunna förbättras, så att den i sinom tid må befinnas mera tillfredsställande. Det kan ju hända, att, innan man kommer att praktiskt använda själfva valmetoden, någon ny och mera tilltalande sådan skall föreligga. Jag anser nämligen för min del ingen fara ligga däruti, att man icke inrycker valmetoden i grundlagen utan inskränker sig till att ha den i vallagen. Det sades i dag, att man då inte skulle kunna veta, när det sedermera gällde att affatta vallagen, hvad man egentligen inlägger för tolkning i ordet: »proportionella val», ja att man skulle kunna riskera, att den metod, som då komme att bestämmas, skulle bli förfuskad. Detta fruktar jag ingalunda, ty jag tror, att, när Andra Kammaren, efter ett beslut nu om antagande i princip af det proportionella valsättet, ett annat år går till formulering af en valmetod, alla samt och synnerligen af olika partier skola vara besjälade af önskan att göra detta verk så godt som det är möjligt, och att det alltså icke skall kunna tänkas någon eller några fraktioner, som skola vilja lägga hinder i vägen för att få fram det

bästa möjliga. Jag tror att, lika väl som vi nu äro fullständigt öfvertygade om att hvad vi äro i färd med är ett verkligt stort fosterländskt värf, äfven då samma känsla skall besjåla kammaren och att arbetet för valmetodens åstadkommande skall bli lika godt som det vi nu söka utföra.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Ja, herr talman, det skulle vara kärt, om denna dag blefve en bemärkelsedag i svenska häfder, i så måtto att vi nu beslöte oss, Riksdagen samfäldt, för denna stora, genomgripande, i äkta mening, enligt min tro, svenska reform. I den förhoppning, att detta skall blifva fallet, tillåter jag mig att, på de grunder jag här anført, förena mig i yrkandet på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, förbehållande mig därjämte att få återkomma till det yrkande, i hvilket min motion utmynnår, om jag därtill finner mig uppmuntrad under förhandlingarnas gång.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Jag har begärt ordet blott för att i korthet tillkännagifva den ståndpunkt jag i år intager till frågan.

Men jag kan inte neka mig att åtminstone i afseende å två punkter, som blifvit berörda här under förmiddagens debatt, säga några ord.

Det förslag, som liberala samlingspartiet väckt uti den motion, i hvilken jag instämt, har visserligen, såsom anmärkts redan af herr justitieministern med flere, intagit en förändrad ställning gentemot hvad den intog förlidet år, ity att den skiljer mellan stad och land såsom valkrets. Den ansluter sig till det bestående. Ty så till vida måste medgifvas, att motionen hvilår på det beständes grund, att skillnaden mellan den riksdagsordning vi nu hafva, med dess valordning och den ändring däruti, som i liberala samlingspartiets motion är föreslagen, endast utgör en utveckling af det bestående.

Då blir frågan, när det gäller Kungl. Maj:ts förslag om proportionellt valsätt, huru det ställer sig till det bestående. Det är en fullständig och genomgripande förändring af det bestående. Men för att man skall gå in på en ändring af det bestående och helt och hållet lämna det arf man har från det förflutna, synes mig, att man bör kunna påvisa väsentliga brister hos det närvarande systemet, innan man öfvergifver detsamma.

Man har sökt att uppvisa dess brister, men för min del får jag säga, att man icke lyckats bevisa tillvaron af sådana.

Då jag nämligen anställer en jämförelse mellan det proportionella valsättet och de majoritetsval vi nu ha, måste jag för min del komma till den oförgrifliga slutsatsen, att majoritetsvalen, i synnerhet från enkelhetens och klarhetens synpunkt, äro mycket att föredraga framför proportionsvalen. Ingen vill väl förneka, att dessa senare medföra ofantliga formella svårigheter och att det är

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

svårt för allmänheten att kunna sätta sig in i dessa val. Men hvad som bör vara utmärkande för en lagstiftning, helst när det gäller en förändrad formulering af våra grundlagar, är just enkelhet och klarhet. Om man nu skall öfvergifva enkla och klara stadganden, fordras det, att det måste finnas andra mycket viktiga synpunkter, som nödvändiggöra en förändring. Sådana synpunkter hafva dock härvidlag icke kunnat påvisas.

Herr justitieministern sade på förmiddagen vid inledningen till denna debatt, att liberala samlingspartiets förslag vore föråldradt och efterblifvet.

Ja, jämfördt med ett sådant språng ut i det okända och vida, som införandet af proportionsvalmetoden skulle innebära, då medgifves att det är föråldradt. Men det är likväl af erfarenheten konstateradt, att det tager sig bra ut i praktiken, och så länge må vi hålla på det bestående, tills vi få något bättre i ersättning.

Det har anmärkts af den talare, som representerar den nordligaste staden i Sverige, att det var ett partiprogram, att det var ett partivalssystem, som enligt liberala samlingspartiets förslag sattes i fråga. Men jag ber att gentemot den talaren få anmärka, med anledning af hvad han sade därom, att det var partival, som åsyftades, att hvad som åsyftas är samma valmetod som nu finnes. I förbigående vill jag säga, att jag instämmer med herr Branting, då han sade, att när man granskar hvad denne talare framställt och de många argument han framhöll, blir det bra litet kvar af det hela, som verkligen håller profvet. Är det så, att liberala samlingspartiets förslag åsyftar partival, då måste också de val, som enligt den De Geerska riksdagsordningen hållas, vara partival. Jag vågar dock anställa en jämförelse mellan den riksdagsordning vi nu ha och det som här föreslås ifrån regeringens sida, och jag tror då, att, vid en sådan jämförelse, litet hvar skola bli eniga om, att den De Geerska riksdagsordningen med dess valbestämmelser är förtjänt af lika godt vitsord och auktoritet. Herr Hellström bör sålunda besinna, att hvad han anförde är riktadt mot den valordning vi nu ha lika väl som mot hvad liberala samlingspartiet i detta afseende föreslagit.

Men hvad medför proportionellt valsätt? Jo, det för oss ut i det okända, icke blott med hänsyn till de tekniska svårigheterna utan äfven i andra hänseenden. Och ber jag i detta sammanhang få anknyta mig till hvad som särskildt betonades af herr Staaff, då han anställde en jämförelse mellan Belgien och vårt land i fråga om användningen af det proportionella valsättet, i det han konstaterade, att Belgien icke är större än Dalarne, men har 6,700,000 invånare, medan Sverige har 5,000,000 invånare. Det framgår däraf, hvilken ofantligt stor olikhet med afseende på befolkningens täthet som förefinnes i Belgien och här. Med afseende fäst å vårt lands vidsträckthet och Belgiens befolkningstäthet framstå, vid

en jämförelse med Belgien, svårigheterna för vårt land såsom mycket stora i fråga om detta nya valsätt. Svårigheterna ligga uti huru valmanskårerna på dessa vidsträckta områden skola kunna lära känna hvarandra och lära känna sina resp. kandidater.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Jag tror för min del icke, att det låter sig göra att vinna full kännedom i detta afseende, och däraf följer, att man måste underkasta sig partibildning och partislaveri, som icke är helsosamt, och redan ifrån denna synpunkt är förslaget mig motbjudande, ty den personliga själfständigheten vill jag bevara åt svenska Riksdagen.

Men man menade, att orättvisan ligger på annat håll, nämligen däruti att valresultatet blir så ensidigt enligt majoritetsvalsystemet. Man målar upp, så att säga, hin onde på väggen för att piska honom. Det röda spöket, socialdemokratien, skulle bli förhärskande i Riksdagens Andra Kammare, heter det. Men jag tror detta beror på ett misstag. Om herrarne ginge ut på ladugårdsgärdet och toge reda på hvad de socialdemokratiska talarne anförde och jämförde de där uttalade åsikterna med tänkesätten i allmänhet hos vårt folk ute på landsbygden, tror jag icke herrarne skulle behöfva befara, att socialismen så hastigt kommer att gripa omkring sig och vinna majoritet på landsbygden. Jag tror att, huru det än vänder sig, vi kunna möta deras angrepp med ordets och öfvertygelsens vapen. Och om det är rättvist, att de få rösträtt, böra vi ge dem denna, äfven utan dessa garantier.

Ty jag är icke rädd att möta på det fält, der man går till valurnorna, och jag tviflar icke på utgången.

Herr talman, såväl af skäl, som på förmiddagen anförts, som ock af de skäl, jag nu andragit, ber jag för min del att få yrka afslag å konstitutionsutskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Ramstedt: Herr talman, mina herrar! Någon meningsskiljaktighet torde icke inom denna kammare förekomma vare sig därom, att en effektiv utvidgning af rösträtten vid val till denna kammare bör äga rum, eller därom, att denna utvidgning bör byggas på principen allmän rösträtt. Angående tillämpningen af denna princip, angående sättet och villkoret för dess genomförande hafva emellertid många olika meningar framträd. De förslag, som, efter hvad det vill synas, ha de största utsikterna att vinna seger, de förslag, mellan hvilka den egentliga striden torde komma att stå, äro Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets i hufvudsak med hvarandra sammanfallande förslag samt det af herr Staaff och ett flertal medlemmar af liberala samlingspartiet framlagda förslag. Skillnaden emellan dessa förslag afser, såsom bekant, fränsedt åldersgränsen, som icke spelar någon synnerligen betydande roll, valsättet och den därmed sammanhängande valkretsindelningen: å ena sidan proportionella val med därpå

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

betingade stora valkretsar, omfattande både stad och land, och å andra sidan bibehållande af den nuvarande valkretsindelningen och majoritetsval.

Angående dessa båda valmetoders olika fördelar och olägenheter, angående den frågan, om den ena eller andra af dem bör äga företräde, har under de gångna åren här i landet så mycket blifvit ordadt och skrifvet, att det knappast återstår något nytt att säga.

Svårligen låter det emellertid förneka sig, att, principiellt sett, de proportionella valen med hänsyn till valresultatet måste anses äga ett bestämdt företräde. Endast medelst denna valmetod kunna de olika meningar, som finnas bland valmännen inom en krets, ha någon utsikt att göra sig gällande, enhvar i förhållande till sin styrka. Endast på detta sätt kunna minoriteterna ha någon säkerhet att få blifva hörda i de rådslag, där landets angelägenheter behandlas och afgöras. De kunna visserligen icke där bestämma frågornas utgång, men de kunna få framföra sina skäl och synpunkter, de kunna uppträda varnande och återhållande eller eggande och uppmuntrande. En sådan sakernas ordning synes mig i sanning öfverensstämma med rättvisans kraf. Att så är, synes vara svårt att förneka. Och jag har svårt att förtstå, att någon, som verkligen vill det helas bästa, skall vilja bestrida nyttan och befogetheten af, att minoriteterna på detta sätt få tillfälle att göra sig hörda.

Den kommitté, som på uppdrag af Kungl. Maj:t uppgjort förslag till proportionella val till Andra Kammaren, slutade äfven sin utmärkta framställning angående det proportionella valsättets ändamål med följande ord: »En verklig allmän rösträtt kräfvär därför, att denna rätt, i den mån ske kan, utsträckes äfven till minoriteterna. Detta ändamål vinnes genom det proportionella valsättet. Principiellt måste således detta valsätt anses som en från det hela oskiljaktig del i den allmänna rösträttens program.»

Nu har det visserligen blifvit invändt, att äfven vid majoritetsval i enmansvalkretsar de olika partierna skulle ha utsikt att blifva representerade, hvart och ett i förhållande till sin styrka. Partierna — säger man — äro aldrig jämnt fördelade öfver de särskilda valkretsarna, utan medan i en valkrets det ena partiet kan vinna öfvervikt, blir förhållandet motsatt i en annan.

Äfven om det ligger någon sanning i detta, så visar dock den minsta eftertanke, att det erfordras en serie af lyckliga tillfälligheter, för att partierna på denna väg skola blifva rättvist representerade. Det naturliga och sannolika är, att det parti, som öfver hufvud taget har majoritet, skall erhålla ett i förhållande till sin styrka alltför stort antal representanter. Och för öfrigt, icke kunna väl valmännen af ett visst parti i en krets, som, ehuru nästan jämnstarka med motpartiet, gång efter annan blifva utan represen-

tant i Riksdagen, icke kunna de väl trösta sig med, att i en annan kanske aflägsset belägen valkrets någon af deras parti blir vald med ringa röstöfvervikt. Åtminstone synes detta vara en obetydlig tröst.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Man har äfven hört frågas, hvarför, då vi hittills kunnat nöja oss med majoritetsval, det nu, då fråga är om allmän rösträtt, skulle vara nödvändigt att införa proportionella val. Men ligger icke svaret på denna fråga helt nära till hands? Då valmännens antal skulle nära tredubblas, då de nuvarande valmännen således skulle komma i afgjord minoritet, är det icke då naturligt att söka att åt dessa valmän, som hittills — det tror jag allmänt erkännes — på ett tillfredsställande sätt vårdat landets angelägenheter, bevara den ställning och det inflytande, som betingas af deras antal i förhållande till hela den nya valmanskårens storlek? Härigenom skulle äfven öfvergången till det nya kunna ske på ett betryggande sätt och med bibehållande af den kontinuitet, som i en representationsförsamling måste anses i hög grad önskvärd.

De proportionella valen, har man sagt, skulle komma att medföra vissa tekniska svårigheter. Genom dem, sådana de blifvit af Kungl. Maj:t föreslagna, skulle äfven, förmenas det, partiledarna och valkandidaterna kunna komma att utöfva ett alltför stort och obehörigt inflytande på valen. Det är svårt att med visshet yttra sig öfver dessa och andra befarade olägenheter nu, innan någon erfarenhet finnes. Sannolikt är emellertid, att de farhågor, som man i dessa afseenden hyser, äro i hög grad öfverdrifna. Svårigheter af dessa slag bruka i allmänhet icke vara öfvervinneliga. Och då erfarenhet vunnits, kan man helt visst, om några oegentligheter finnas vara för handen, äfven utfinna sättet för deras afhjälpande; och rättelse härutinnan torde utan svårighet kunna vinnas, då väl ingen kan ha något verkligt intresse att motsätta sig sådana förbättringar.

Äfven mot herr Staaffs och hans medmotionärens förslag kunna anmärkningar framställas. En sådan anmärkning afser, att systemet med enmansvalkretsar icke blifvit fullständigt genomfördt. I de större städerna skulle nämligen flermansvalkretsar fortfarande äga bestånd. Allmänt erkännes emellertid, att minoriteterna däri genom skulle komma, liksom de nu äro, i en sämre ställning, än om enmansvalkretsar blifvit fullt genomförda. Och någon svårighet att indela dessa städer i erforderligt antal valkretsar torde icke förefinnas.

En annan anmärkning mot herr Staaffs förslag afser antalet af de riksdagsmän, som städerna skulle äga att utse. Den siffran, som i detta afseende upptagits, är fullkomligt godtycklig. Enligt den för hela riket gällande valkvoten skulle städerna utse 51 representanter. Här föreslås 65. Och såsom enda motiv härför framhålles, att, »då de smärre städerna skola sammanföras till valkret-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

sar, man nödvändigt måste förebygga, att dessa småstadsvalkretsar blifva oformliga». Och vidare yttra motionärerna: »att de ej föreslagit, att städerna skulle erhålla ett större representantantal, än de funnit absolut oundgängligt för ordnande af rimliga valkretsar».

Af detta resonemang skulle man vilja draga den slutsatsen, att hela öfverskottet: skillnaden mellan 51 och 65, skulle falla de smärre valkretsarna till del. Så är emellertid ingalunda förhållandet, utan äfven de större städerna skulle erhålla sin anpart: Stockholm t. ex. skulle få 3 riksdagsmän.

För öfrigt skulle man kunna fråga, huru enligt herr Staaffs förslag indelningen af de smärre städerna i rimliga valkretsar skulle kunna ske, sedan invånareantalet i städerna, såsom herr Staaff synes antaga, inom jämförelsevis kort tid ökats så, att dessa städer äro berättigade att erhålla 65 riksdagsmän. Denna ökning torde hufvudsakligen komma att falla på de större städerna, och sedan finnes intet öfverskott för de mindre städernas indelning i rimliga valkretsar.

Såsom bevis på svårigheten att utföra en sådan här valkretsindelning må äfven åberopas, att enligt motionärernas förslag t. ex. Visby med 8,600 invånare och valkretsen Örnsköldsvik—Umeå—Skellefteå med bortåt 8,900 invånare skulle i afseende å representantantal blifva likställda med Gäfle, som har öfver 30,000 invånare. Enhvar af dessa valkretsar skulle erhålla en representant, ehuru folkmängden i Gäfle är nära fyrdubbelt så stor som i hvar och en af de två andra valkretsarna.

Skall nu det proportionella systemet införas vid val till Andra Kammaren, så bör, enligt hvad man hört framhållas, ett liknande system införas äfven vid val till den första.

Jag behöfver icke erinra kammaren därom, att vid aflåtande år 1902 af den riksdagsskrivelse, som närmast föranledt framläggandet vid 1904 och innevarande års riksdag af kungl. propositioner angående proportionella val, något tal icke var om anordnande af dylika val till Första Kammaren. Anspråket härpå måste betecknas såsom något nytt, tillkommet efter det Kungl. Maj:t upptagit den af Riksdagen framkastade tauken om införande af allmän rösträtt, byggd på proportionella val. Den möjligheten är emellertid icke utesluten, att ett förändradt valsätt till Andra Kammaren kan komma att kräva någon ändring äfven i sättet för Första Kammarens bildande. Med hänsyn till kamrarnas olika uppgifter torde detta emellertid icke utan en omsorgsfull undersökning kunna tagas för gifvet, och man kan för öfrigt, synes mig, icke utgå ifrån, att just proportionella val till Första Kammaren skulle vara det enda och riktiga sättet för en omdaning af denna kammare. Äfven andra sätt torde kunna uttänkas. Härmed må emellertid vara huru som helst, ett faktum är, att något förslag till omgestaltning af Första Kammaren nu icke föreligger i det

skick, att det kan tänkas genomfördt. Nu är endast fråga om val-sättet till Andra Kammaren. Och hvar och en, som vill en reform i det afseendet, byggd på proportionalitetsidén, får tills vidare lämna den andra tanken å sido och öfverlåta åt framtiden att vid-taga de förändringar i Första Kammarens sammansättning, som kunna tänkas nödiga och nyttiga.

Såsom jag redan påpekat, sammanfalla i hufvudsak konsti-tutionsutskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Endast i två punkter skilja de sig från hvarandra, nämligen dels däruti, att konsti-tutionsutskottet såsom villkor för utöfvande af rösträtt uppställt, ut-öfver hvad Kungl. Maj:t i sådant afseende föreslagit, fordran på direkt skatteplikt till staten, och dels däruti, att konstitutionsutskottet ansett nödigt att i riksdagsordningen införa en del bestäm-melser angående valen, dem Kungl. Maj:t flyttat till vallagen.

Hvad angår den första punkten, rösträttens beroende af direkt skatt till staten, låter det icke förneka sig, att detta villkor afviker från den allmänna rösträtts princip på ett helt annat sätt än de inskränkande bestämmelser, som finnas upptagna i propositionen. Enligt denna äger, fränset dem, som äro förlustiga medborgerligt förtroende, omyndigförklarade eller i konkurstillstånd försatte, en-hvar till viss ålder kommen man, som försörjer sig själf, politisk rösträtt. Men för att få utöfva denna rösträtt erfordras, att han fullgör vissa honom åliggande skyldigheter med afseende å skatte-betalning och värnpliktsöfningar. Det ankommer således uteslu-tande på personen i fråga själf att ställa så till, att han får utöfva rösträtten. Enligt utskottets förslag däremot skulle det ligga i ve-derbörande myndighets hand att utesluta en person från rösträtt, nämligen genom att icke uppföra honom såsom skattskyldig, och någon möjlighet för den utslutne att vinna rättelse däri skulle icke finnas, äfven om han ville betala skatt.

Hvad åter angår den andra af konstitutionsutskottet vidtagna ändringen i Kungl. Maj:ts förslag, eller den, enligt hvilken i riks-dagsordningen skulle intagas en del valen rörande bestämmelser, hvilka Kungl. Maj:t i stället gifvit plats i en särskild vallag, så skulle jag för min del helst sett, att Kungl. Maj:ts förslag i den delen blifvit godkänt. Men då denna af utskottet föreslagna för-ändring icke utgör någon förändring *i sak* och då Första Kamma-ren redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med konstitutions-utskottets förslag samt, efter hvad jag hört, äfven inom denna kammare höjts röster, hvilka gifvit uttryck åt den åsikten, att ut-skottets förslag är lämpligare och bättre, så vill jag för min del låta min nyssnämnda önskan falla.

I den situation, i hvilken vi för närvarande befinna oss, kan man icke gärna undgå att för sig uppställa denna fråga: om nu den af Kungl. Maj:t framlagda propositionen i ärendet äfven denna gång faller och om således, sedan Första Kammaren afslagit de

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

öfriga föreliggande förslagen, icke heller vid denna riksdag något positivt beslut kan komma till stånd, på hvilken väg bör man då inslå? Finnes det något annat förslag än Kungl. Maj:ts, hvilket med någon utsikt till framgång kan under den närmaste tiden kring sig samla pluralitet inom Riksdagens båda kamrar? Det skulle i så fall vara herr Staafts och hans medmotionärens — det liberala samlingspartiets — förslag. Men kan detta förslag anses utgöra ett verkligt och fullständigt uttryck för detta partis politiska ståndpunkt, ett program, vid hvilket man kan antaga, att partiet äfven i kommande tid skall fasthålla. Vid tanke på detta förslags förhistoria är man knappast berättigad antaga något sådant.

Efter att under några år hafva kämpat för en sänkning af rösträttsstrecket, genomförande af det så kallade kommunalstrecket, bidrog partiet, åtminstone delvis, till det beslut, som ligger till grund för 1902 års riksdagsskrivelse och hvilket måste anses innebära en anvisning på en rösträttsreform, byggd på lika representationsrätt för stad och land, allmän rösträtt och proportionella val. År 1904 ville partiet emellertid icke veta af några proportionella val, utan motionerade om majoritetsval, i princip lika representationsrätt för stad och land, delvis gemensamma valkretsar för städer och landsbygd samt, såsom rösträttsvillkor, skyldighet att hafva erlagt påförd skatt till staten. Sedan emellertid detta förslag vid omröstningen därom fallit, ansågo sig partiets medlemmar oförhindrade att gifva sina röster åt ett förslag, hvilket såsom rösträttsvillkor upptog äfven fullgjord skatteplikt till kommunen. Och i sin motion till innevarande Riksdag vidhåller partiet detta rösträttsvillkor, men har, i viss mån, till städernas favor frånfallit anspråket på lika representationsrätt för stad och land, och i afseende på valkretsindelningen fullständigt skilt emellan städer och landsbygd. Det är således icke uti endast oväsentliga punkter, som partiet gång efter annan ändrat sin uppfattning, utan också i frågor af ganska stor principiell betydelse. Kommer så härtill, att enstaka medlemmar af partiet uttalat och förordat afvikande meningar, äfvensom att, enligt hvad man hört sägas, en del partimedlemmar skulle vara benägna att rösta för herr Johanssons i Mossebo förslag, ehuru detta i icke oväsentlig grad skiljer sig från partiets eget, så kan man just icke påstå, att partiets ställning i rösträttsfrågan är tydlig och klar.

Min afsikt med att framdraga hvad jag nu påpekat har naturligtvis icke varit att göra några som helst anmärkningar mot partimedlemmarna och den ståndpunkt de intagit i frågan, då jag väl vet, hurusom i en fråga, så svårlöst som denna, de enskilde icke kunna göra anspråk på att få fram enhvar sina önskemål utan måste, för att komma till enighet, bekväma sig till att göra afvikelser än åt det ena hållet, än åt det andra. Men den slutsats, till hvilken jag med det nyss nämnda vill komma, är den,

att inom partiet ännu icke uppnåtts sådan enighet, att man kan få en klar uppfattning om hvad partiet verkligen vill i denna sak. Man kan knappast med säkerhet förlita sig på att den mening, partiet nu omfattar i frågan, äfven under ett kommande år skall af partiet vidhållas. Och då härtill kommer, att partiets nuvarande förslag näppeligen torde hafva någon resonans inom Första Kammaren, synas för det närvarande och för den närmaste framtiden partiets utsikter att åstadkomma något positivt resultat i röst-rättsfrågan icke vara synnerligen stora.

Konsekvensen af allt detta synes mig vara, att hvar och en, som önskar en reform af den politiska rösträtten, som vill att denna reform skall genomföras inom en snar framtid och som anser en sådan snar lösning vara af vikt för den lugna och jämna samhällsutvecklingen i vårt land, äfven bör gifva sin röst åt Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag.

Herr Sterner: Herr talman, mina herrar! En ärad talare på växjöbanken hade i förmiddags ett anförande, i hvilket det förekom en passus, hämtad ur den franska tidningen »Le Temps» och i hvilken passus förekom vittnesbörd om det proportionella valsystemets förträfflighet, hvarjämte däri högeligen prisades det svenska folkets framstående klokhet i politiskt afseende, då det nu hölle på att införa detta valsystem. Jag tillåter mig gå öfver till andra sidan af Kanalen och från en af det engelska folkets framstående politici hämta ett uttalande, som går i alldeles motsatt riktning. Det engelska folket är ju ett folk, som med vårt eget folk är mera beslåktadt än det franska.

Det hände sig nämligen förra sommaren, att jag i en svensk tidning kom att läsa ett bref från en svensk brefskrifvare i England, och jag skall nu tillåta mig att ur detta i tidningen införda bref uppläsa några rader för att öfvertyga kammaren om att icke alla utlänningar äro anhängare af idén om proportionella val. Så här lyda dessa rader:

»Jag samtalade härom dagen med en engelsk liberal politiker om vår rösträttsfråga, dess fall under årets riksdag samt orsakerna därtill. Han uttryckte stor förvåning öfver att proportionsvalsidén varit så nära att genomföras i Sverige samt uttalade såsom sin mening, att svenskarna säkerligen skulle bli tacksamma för att hafva undgått tillämpningen af den teoretiskt ytterst förtjänstfulla men praktiskt olämpliga idén för valen till landets representation». — — — »Proportionsrepresentationen» — fortsätter han — »undanskaffar just det, som utgör kärnan i hvarje fruktbar politik, nämligen den höggradiga friktionen mellan stora partigrupperingar kring de viktigaste, starkast framträdande dagsfrågorna. Det är striden mellan klara ståndpunkter, utkristalliserade ur ett politiskt moget, politiskt ansvarsmedvetet folk vid valet af starka ledare,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

som befördrar utvecklingen, och icke utjämningen af de politiska motsatserna, hvartill proportionsvalen enligt sin natur leda». Dessutom hade han funnit de tekniska svårigheterna vid proportionsmetodens tillämpning nästan oöfverstigliga äfven i ett så tätt befolkadt och politiskt utveckladt land som England samt föreställde sig dem om möjligt ännu mera hindrande i ett till största delen svagt befolkadt land som Sverige.

Herr talman! Jag har förut genom både muntliga och skriftliga instämmanden klargjort min ståndpunkt i denna fråga, och jag får säga, att ju mer jag öfvertänker dessa förslag om proportionella val, desto klarare blir det för mig, att man utarbetat och utarbetar dessa valförslag mera med tanke på garantier och månhet om minoriteten än med en klar blick för ett kraftigt framåtskridande.

I likhet med en ärad talare på norrlandsbänken, hvilkens utveckling från mörker till ljus eller kanske efter mångas åsikt tvärtom gått i en motsatt riktning mot min, vill jag förklara, att jag är beredd att vid de kommande valen i höst bära konsekvenserna af min hållning i denna fråga.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! I den reservation, som till förmån för liberala samlingspartiets motion blifvit afgifven af herrar af Callerholm, Darin, Bergström och Staaff, förekomma i den första punkten ett par uttalanden af så märklig beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att uppläsa denna punkt. Den lyder:

»Att kamrarnes flertal skulle komma att i direkt strid med en stark allmän opinion genomdrifva ett beslut om proportionellt valsätt vid val till Andra Kammaren, anse vi otänkbart, så mycket mera som man väl känner, att icke i någondera kammaren förefinnes någon verklig öfvertygelse om lämpligheten af ett sådant valsätt vid dylika val.»

Hvad nu beträffar detta påstående om den allmänna opinionen, så har detta i dag blifvit ganska mycket kommenterad. Jag tror icke, att jag behöfver särskildt mycket uppehålla mig vid detta påstående, ty man har från åtskilliga håll ganska klart belyst, huru mycket eller huru litet afseende man behöfver fästa vid den s. k. allmänna opinionen. Och vi hafva ett ganska färskt exempel från riksdagens början på huru det går till att tillverka en »allmän opinion». Men låt nu så vara, att det skulle finnas en ganska stark opinion mot de proportionella valen, så vågar jag dock bestrida, att den är *allmän*. Ty vi, som här i denna kammare till ett icke ringa antal äro anhängare af den proportionella valmetoden, vi böra väl icke förmenas rättigheten att få anse, att vi representera, till största delen åtminstone, den allmänna opinionen hos de valmän, som sändt oss hit. Det kan ju hända, såsom repre-

sentanten för Luleå i förmiddags anmärkte, att det kan finnas valkretsar, hvilkas representanter icke äro ense med sina valmän i denna fråga, men jag vågar dock påstå, att flertalet af dem, som här äro anhängare af proportionellt valsätt, dock hafva sina valmän bakom sig.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Men nu vill jag fästa mig något vid det andra påståendet, nämligen dessa ord: »så mycket mera som man väl känner, att icke i någondera kammaren förefinnes någon verklig öfvertygelse om lämpligheten af ett sådant valsätt vid dylika val». Det är ganska starka ord, som man här uttalat om politiska motståndare, och jag vet icke, med hvad rätt. Jag talar icke för någon annan; jag talar blott för mig själf. Och jag får här förklara, att det är min fulla, ärliga öfvertygelse, att proportionella val i närvarande stund äro den enda, lyckliga och rätta lösningen af rösträttsfrågan. Men jag skall be att få gengälda herrar reservanter den artigheten, som de bevisat oss. Med samma rätt, som de här i sin reservation ha påstått, att det icke i någondera kammaren finnes någon verklig öfvertygelse om lämpligheten af ett sådant valsätt, med lika stor rätt eller, om man så vill, med lika liten rätt skall jag tillåta mig säga till dessa herrar: »när ni tala om att ett proportionellt valsätt skulle i Andra Kammaren skapa ett annex till Första Kammaren, så finnes det knappast någon enda af eder, mina herrar, som i själ och hjärta tror på det påståendet». Det är ett slagord, uppfunnet för att lura lättrogna valmän.

Om man nu frågar, hvarför jag vill hafva proportionellt valsätt, så vill jag svara: därför att emot *en* valman, som nu finnes, kommer det ytterligare två nya valmän, och det ligger då nära till hands att antaga, att dessa två nya valmän skulle bruka sin makt till att undanskjuta den förut befintliga valmannen. Det vore underligt, om de icke skulle bruka den makt, som lägges dem i händerna. För att icke då vårt politiska lif skall på en gång kastas om, kastas in i nya banor, hvilka man icke kan förutse, af den grunden är det, som jag önskar, att vid valen måtte så förfaras, att minoritetens rätt blir bevarad. Det kan ju vara tänkbart — jag medgifver det —, att, om vi införa proportionellt valsätt, vi framdeles kunna komma att finna, att det icke verkar så bra, som vi velat. Vi kunna komma att upptäcka flere olägenheter med detsamma, än vi, som äro anhängare af detsamma, nu kunna se. Nåväl, om så sker, hvad är då naturligare, än att man kan öfvergå från detsamma till ett annat, möjligen i en riktning sådan som det liberala samlingspartiet eller — låt vara — herr Branting föreslagit. Då har emellertid landet haft tid att pröfva metoden, de nya valmännen ha haft tid att sätta sig in i den makt, den värdighet, som blifvit dem gifven; de hafva hunnit växa in i sina rättigheter, och sedan blir öfvergången mjukare och medför icke så farliga omstörtningar.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Det skulle ju hafva varit så mycket att säga om detta, men det har alltsammans blifvit på ett, efter min mening, lysande sätt under förmiddagen framställt af doktor Hellström, så att jag icke skall förlänga diskussionen genom att ingå på en mängd detaljer. Jag kan dock icke underlåta att upptaga något litet af hvad som yttrats under förmiddagen, och jag vill då göra början med hvad som yttrades af herr Staaff.

Med många ord sökte han göra klart för oss, hvilka oerhörda svårigheter det skulle medföra att här använda proportionellt val-sätt, då vårt land är så vidsträckt och vår befolkning så gles. Och för att göra svårigheterna ännu mera inlysande, jämförde han en af våra glesast befolkade provinser, Dalarne, med Europas kanske tätast befolkade land, Belgien. Mycket gärna skall jag gifva honom rätt däri, att svårigheterna bli större uti ett glest befolkadt land som Sverige och allra helst i dess nordliga provinser, större än i ett tätt befolkadt land som Belgien. Men att svårigheterna skulle vara oöfvervinneliga återstår för honom att bevisa.

Han talade om att en dominerande partiledning vore nödvändig, och han kunde icke begripa, huru det skulle vara möjligt på grund af de stora afstånden att åstadkomma en partiledning. Äfven däri gifver jag honom rätt, att svårigheterna äro stora därvidlag. Men partiledning finnes redan nu på de håll, där intresset för valen är stort. Låt oss tänka endast på hvad våra arbetare utträttat i de trakter, där de i större mängd hafva förvärfvat rösträtt, hvilka uppoffringar och hvilket arbete de underkasta sig vid dessa val. Och tror verkligen någon, att, sedan vi fått i det närmaste 3 gånger så många valmän, som vi nu hafva, intresset för valen kommer att vara lika lojt och lamt, som det nu är i en mängd valkretsar på landsbygden, där kanske största antalet valmän anser, att det är alldeles obehöfligt att rösta? De äro kanske så godt som eniga om en kandidat och behöfva icke gå till valurnan. Men låt oss få en mängd klassmedvetna, väl organiserade arbetare, så få vi se, om icke äfven vid enmansvalkretsar det kommer att behöfvas en mycket kraftig partiledning.

Herr Staaff talade om en broschyr i frågan, skriven af professor Bendixson. Jag har med intresse läst denna broschyr. Den är i allmänhet opartisk, och den är i alla delar mycket väl skriven. Och jag skall delvis gifva honom rätt. Jag skall erkänna, att de svårigheter, som af professor Bendixson blifvit påpekade, verkligen finnas till. Det *kan* komma att hända, att sådana missförhållanden inträda vid valen, att personer, som partiet helst ville hafva valde, bli undanskjutna af sådana, som partiet möjligen mindre gärna ville hafva valde, allt därigenom att en liten grupp, som anser det omöjligt att för egen del segra, finner det lämpligt att försöka ställa till litet förargelse åt det starkare partiet. Detta *kan* hända, och det är mycket möjligt, att det skulle komma att

hända. Men jag vill fråga: finnes det någon, som kan uppfinna en absolut fullkomlig valmetod, som icke i något hänseende kan missbrukas, och där icke några missförhållanden af någon sort kunna inträffa? Jag vågar betvifla det.

En talare på förmiddagen, herr Ernst Carlson, uttalade den farhågan, att om vi nu antog det här föreliggande förslaget, så skulle vi till hösten få se en kolossal valagitation. Ja, det tror jag visst, men jag undrar, om vi icke få se alldeles samma valagitation i höst, om vi afslå förslaget. Jag tänker, att det kan komma på ett ut. I hvilketdera fallet som helst lära väl de båda hufvudpartierna, anhängare och motståndare till de proportionella valen, anstränga sig så mycket de kunna för att få anhängare.

Han nämnde vidare, att det hade kunnat vara någon möjlighet med det proportionella valsättet, om icke valkretsarne hade varit så stora. Jag vill då hänvisa honom till konstitutionsutskottets betänkande, där det tydligt uttalas möjligheten af att, om så befinnes lämpligt, dela de större valkretsarne i mindre för att undvika dylika olägenheter.

Som herrarne finna, har jag uttalat mig i en reservation, som dock knappast är en reservation, ty jag har icke gjort något yrkande. Denna min reservation afser det af utskottet i 17 § riksdagsordningen uppställda villkoret för valrätt af skattskyldighet till staten. Jag har däri förklarat, att jag inom utskottet velat reservationsvis uttala, att jag hellre velat bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna paragraf oförändrad. Jag vill nu härmed säga, att jag icke velat komma med ett bestämdt yrkande i reservationen af den orsaken, att jag icke velat åstadkomma någon splittring. Jag har låtit mina betänkligheter falla, och detta så mycket mera, som det i realiteten kommer att betyda ofantligt litet, om det villkoret finnes eller icke finnes. Men för principens skull hade jag ansett det bättre, om man icke uppsatt detta villkor. I den votering, som kommer att ske i frågan, kommer jag att ställa mig på den af båda dessa sidor, som jag anser hafva mesta utsikten att vinna framgång — antingen Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets —, ehuru jag måhända här kommer att för närvarande yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Staaff slutade sitt anförande med att säga, att den enda möjligheten till en god lösning af rösträttsfrågan vore att antaga hans och hans medmotionärers förslag. Jag vågar däremot säga, att det är ingen lösning alls, ty då Första Kammaren icke har gått med på det förslaget och ingen sannolikhet finnes, att den kommer att gå med på detsamma, kan jag icke inse, att man kan säga, att det är någon lösning, ännu mindre någon god lösning. Däremot finnes det en möjlighet till lösning, om man antar Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets förslag. Det förstnämnda är antaget med öfverväldigande majoritet af Första Kammaren, ungefär

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

hälften af denna kammare är villig att antaga det. Om det bliver majoritet för detsamma äfven i denna kammare, då är ju frågan så till vida löst, att ett förslag förklarats hvilande till nästa riksdagsperiod. Intet annat förslag, hvilket det än må vara, kan åstadkomma den lösningen, af det naturliga skäl, att vi icke ensamma fatta beslut; vi måste äfven ha Första Kammaren med oss. Men om vi antaga Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, då är frågan löst, så långt som den kan lösas vid denna riksdag.

Jag nämnde i början, att jag är en ärlig anhängare af det proportionella valsättet, jag vill nu säga något mer: jag är en ärlig anhängare af den allmänna rösträtten på den grund, att jag anser, att ju längre det dröjer, innan rösträtten har blifvit utsträckt, desto olyckligare är det för vårt land, desto svårare slitningar få vi upplefva, desto större missnöje alstras i landet. Man ser ofta uttalanden vid folkmöten och i arbetarepressen, där det talas om att större delen af det svenska folket är rösträttslöst. Det blir icke rösträttslöst, om Andra Kammaren i dag vill antaga det framlagda kungl. förslaget. Då har rösträtten blifvit utsträckt så långt som det gärna är möjligt att tänka sig, att den kan bli utsträckt, ty ännu åtminstone lärer väl ingen tro, att båda kamrarne skulle vilja gå med på herr Brantings motion. Men om nu samlingspartiet afslår Kungl. Maj:ts förslag, om med detsamma förena sig sådana medlemmar af kammaren, som vilja ha något af de andra förslagen, Mosseboförslaget eller något annat, och sådana, som icke vilja ha någonting alls, och de kanske icke äro så få, då må de komma ihåg, att det icke är vår skull, vår, som äro anhängare af systemet med proportionella val, det är icke vår skull, att rösträtt har blifvit förvägrad oförvitliga medborgare i vårt land. Må ingen sedan komma och säga, att icke vi sträckt ut handen och ärligt sagt ifrån: vi vilja gifva eder allmän rösträtt. Skulden hvilar icke på oss, den hvilar på de andra.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med rättighet att, om detta befinnes omöjligt, få yrka bifall till utskottets.

Häruti instämde herrar *Svensson* i Bondön och *Bengtsson* i Borås.

Herr *Johnsson* i Bollnäs: Ett af de väsentligaste skälen, som kunna anföras emot det proportionella valsättet, är det förhållande, att denna valmetod tvingar valmännen att gruppera sig i partier, som icke känna sig samhöriga med hvarandra och som utse hvar sina representanter, och det är då att befara, att dessa representanter, möjligen kunna komma att anse sig representera endast de partier, af hvilka de blifvit utsedda, och icke svenska folket i dess helhet. Jag har vid flere tillfällen tänkt, att den proportionella valmetoden icke bör leda till detta resultat och att det möjligen icke skulle

förefinnas någon verklig anledning till farhågor i detta hänseende. Men vid närmare öfvervägande har jag haft svårt att frigöra mig ifrån den tanken, att det måste gå därhän, om man delar in valmännen i olika grupper och partier, hvilka hvardera komma att inom sig utse sina representanter. Också ha under den öfverläggning, som pågått i kammaren, dessa af mig hysta farhåger bekräftats ifrån flera håll. Det har från en del talare anförts, att endast genom det proportionella valsättet kan det svenska folket blifva representeradt i sin helhet, därigenom att valmännen komme att indelas i grupper, och att alla grupper sedan komma att få välja sina representanter, hvilka anse sig representera de olika gruppernas åsikter. Den grundlagsbestämmelsen, som för närvarande gäller, nämligen, att Riksdagen representerar svenska folket, skulle således hittills ha varit en tom bokstaf. Jag beklagar, att en sådan uppfattning kan göra sig gällande, och man kan då icke förvåna sig öfver att en del af vårt folk, som vare sig icke deltagit i val eller röstat på en kandidat som fallit igenom, förmenar sig icke vara representerad i Riksdagen. Hvert en sådan grundsats leder, är icke svårt att se. Den kommer naturligtvis att leda därhän, att den som är vald af ett visst parti anser sig i alla frågor böra uppträda till förmån just för detta parti, äfven om representanten i öfrigt skulle anse, att det icke finnes fullt befogade skäl för den mening, som detta parti representerar, och hvad skall sedan följden bli för de partier, som icke komma att blifva representerade, ty äfven om den proportionella valmetoden antages, är det icke sagdt, att alla partier komma att blifva representerade, utan detta kommer att blifva fallet endast med de grupper, som uppgå till ett så stort antal valmän, att de kunna insätta åtminstone en representant. De öfriga kunna ju icke få någon representant. Hvad den ärade talaren på luleåbanken anförde såsom bevis, att äfven sådana partier skulle kunna anse sig vara representerade under det proportionella valsättet, är en åsikt, mot hvilken jag måste på det bestämdaste reservera mig, enär jag anser, att den grundsats är riktig, att hvarje representant måste anse sig representera svenska folket i sin helhet och icke blott dem i hans valkrets, som röstat på honom, utan äfven dem, som röstat på en annan, och äfven dem, som icke röstat alls. Det måste förutsättas, att hvarje representant utgår ifrån denna, som jag tror, giltiga grundsats, och att han är skyldig att handla efter bästa förstånd och samvete såväl emot den ene som den andre samt icke företräda några enskilda intressen. Skulle så olyckligt hända, att det proportionella valsättet blir antaget, och att de grundsatser, som nu framhållits af den ärade talaren på luleåbanken såsom skäl just för detta valsystems införande, skulle vinna allmänare erkännande inom Riksdagen, då beklagar jag det svenska folket, som skall företrädas af klassvalda, kanske af egoistiska intressen besjälade personer, hvilka icke anse sig böra taga hänsyn

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammarén m. m. (Forts.) till andra intressen än dem, som möjligen röra den grupp, af hvilken de blifvit valde.

Herr justitieministern ingick på förmiddagen i en kritik af såväl utskottets som åtskilliga motionärers förslag likasom vissa reservationer och anmärkte emot innehållet af herr Janssons i Djursåtra reservation angående de större städernas indelning i valkretsar, att detta vare opraktiskt; och då äfven jag i min reservation föreslagit sådan indelning i kretsar af de större städerna och att hvarje krets utser en riksdagsman, tillåter jag mig att i detta hänseende göra några erinringar.

Herr justitieministern sade nämligen, att genom de större städernas indelning i enmansvalkretsar skulle man ju kunna få förfara så, att man t. ex. hänförde personer, som bodde i den ena våningen i ett hus, till en valkrets, och personer, som bodde i en annan våning i samma hus, till en annan valkrets. Detta är ju en orimlighet, och om herr justitieministern ville taga del af innehållet i den föreslagna paragrafen, tror jag icke, att herr statsrådet skulle finna sig hafva något som helst fog för ett sådant påstående. Stadgandet innehåller, att stad, som har en folkmängd af $\frac{1}{65}$ men icke $\frac{2}{65}$ af städernas hela folkmängd, har att utse en riksdagsman, och efter enahanda grunder skola de större städerna indelas i valkretsar, som hvardera utse en riksdagsman. Ingen lärer således med fog kunna påstå, att paragrafens affattning gifver stöd åt justitieministern påstående, att det skall vara jämt $\frac{1}{65}$ af folkmängden i hvarje valkrets.

Jag var också betänkt på att gifva paragrafen en i mera allmänna ordalag hållen affattning och att lämna Kungl. Maj:t större frihet med afseende på indelningen i dessa valkretsar, så att om t. ex. om stad närmade sig $\frac{1}{65}$ af folkmängden för rikets städer, skulle den kunna vara berättigad att välja en riksdagsman, liksom en stad som närmade sig $\frac{2}{65}$ skulle kunna välja två riksdagsmän o. s. v. Men då jag erinrade mig herr justitieministerns uttalande i statsrådsprotokollet af den 27 sistlidne januari, däri herr justitieministern anför bland annat med afseende på indelningen uti valkretsar på landsbygden följande: »Stora möjligheter till gynnande af ett visst politiskt intresse skola härvid uppenbarligen erbjuda sig. Den ökning af Konungens makt, Andra Kammarén sålunda velat medgifva, framstår desto mera egendomlig, som den moderna statsförfattningsrätten såsom oafvislig uppställt den fordran i fråga om valkretsindelningen, att de regler, som härom skola gälla, bestämmas genom lag.»

Af dessa af herr justitieministern anförda skäl ansåg jag nödigt att, såvidt ske kunde, i grundlagen närmare preciserades de bestämmelser, som vore normerande för städernas indelning i valkretsar, på det att denna valkretsindelning icke skulle kunna missbrukas i politiskt syfte.

Hans excellens herr statsministern har också nyss förklarat, att enligt hans uppfattning kan det icke vara förenadt med några svårigheter att indela de större städerna i enmansvalkretsar, och jag är öfvertygad därom, att en sådan indelning af de större städerna i enmansvalkretsar verkar därhän, att olika åskådningar varda i representationen företrädda, kanske i större grad än det proportionella valsystemet kan åstadkomma.

Hvad nu beträffar själfva rösträttsfrågan i öfrigt, vill jag tillkännagifva, att jag icke kan biträda vare sig utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag, och icke heller har jag kunnat godkänna den af herr Staaff med flere afgifna motionen. Jag anser nämligen, enligt hvad jag redan yttrat, att de större städerna böra indelas i enmansvalkretsar, hvilket jag anser högst nödvändigt, då landsbygden indelas i enmansvalkretsar, likasom jag anser, att den politiska valrätten bör medföra icke allenast skyldighet att betala skatt till staten utan äfven skyldighet att betala skatt till kommunen, hvarigenom den väljande således må visa, att han har intresse och omtanke för kommunens bästa. Denna grundsats gäller, oberoende af valsättet, vare sig detta är proportionellt eller enmansvalkretsar. Och jag tror, att det är ett vägsamt spel att frigöra valrätten ifrån den kommunala beskattningsskyldigheten. Ty har man eu gång frigjort den politiska rösträtten ifrån denna fordran därigenom, att personer som icke ha någon skatteplikt medgifvits valrätt eller rösträtt, då framtingas genom den däraf härledda konsekvensen, att betalning af påförda utskylder också eftergifves, och hvartill sådana bestämmelser skulle leda, är icke svårt att inse.

I frågan har talats så mycket, och jag skall icke tillåta mig att upprepa hvad som här redan anförts, då jag i min reservation angifvit min mening i denna viktiga fråga.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka afslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag och bifall till den af mig vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr vice talmannen: Herr talman! Af rösträttförslagen, som föreligga vid denna riksdag jämte Kungl. Maj:ts förslag, torde man hafva närmast anledning att tala om liberala samlingspartiets förslag med eller utan tillägg af förslaget af herr Johanson i Mossebo samt herr Brantings förslag. Alla dessa trenne förslag äro behäftade med en och samma stora olägenhet, nämligen att de under vissa förutsättningar möjliggöra att tilldela den politiska makten åt ett enda håll, man skulle nära nog kunna säga — fast kanske icke fullt — en enda samhällsklass. Det kan väl ändå icke vara rätt att på det sättet söka lösa en så stor och viktig fråga som denna, hvars afgörande väl ändå skall lända till efterlefnad under en längre tid. Jag föreställer mig, att så skall bli förhållandet, eftersom vi nu ha kommit till den allmänna rösträtten.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Man talar i vår tid icke minst om rättvisa och billighet. Och då ställer sig själfmant den frågan till herrar motionärer, på hvilka jag syftar: Tycka herrarna själfva verkligen, att det ligger rättvisa och billighet i deras rösträttsförslag? Det är ju alldeles påtagligt, att ni med dessa förslag, därest ni finge dem höjda till grundlagsbestämmelser, ha beröfvat alla andra samhällsklasser och meningsgrupper i landet utom dem, som bekänna sig till vänstern eller radikalismen, ett berättigadt inflytande på våra angelägenheter. Därför är det så underligt, att så många för öfrigt förståndiga och insiktsfulla män kunna sluta sig till ett sådant rösträttsförslag.

Det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt i år är ju så till vida detsamma — eller man kan säga alldeles detsamma — som Kungl. Maj:t framlade i fjol, och det är rätt efter min mening, att Kungl. Maj:t härvidlag icke har haft någon tvekan med afseende å den omständigheten, att förslaget föll i denna kammare i fjol. Det föll, men ganska få röster fattades för antagande af förslaget äfven i denna kammare. Det antogs som vi veta af medkammaren. Således hade Kungl. Maj:t full anledning att framlägga förslaget oförändradt i år, och jag kan icke finna, att det klander, som uttalats mot Kungl. Maj:ts regering i det afseendet, har någon sorts befogethet.

Nu har man emot detta förslag invändt, att det medför en så krånglig valordning. Vi kunna icke i allmänhet reda oss med det proportionella valsättet, och framför allt skulle det bli svårt att reda sig ute på landsbygden, heter det. Ja, vi äro i allmänhet redan icke så klyftiga ute på landsbygden som i städerna. Men det vill jag säga herrarna, att få vi aldrig så litet betänketid till den, som vi ha haft, tror jag, att vi ute på landsbygden skola kunna lära oss där sköta valrörelsen, utan att främmande element skola behöfva råda oss. Vi lära oss tämligen snart att både sammankalla valmännen och göra upp förslag till vallistor och slutligen gå till valen, så att det skall nog reda upp sig i sådant afseende. Icke kan det vara så synnerligen krångligt att skicka in till Konungens befallningshafvande ett valförslag och att, när konungens befallningshafvande sedermera har granskat detta valförslag, skicka det tillbaka till valmännen som vallista. När Konungens befallningshafvande till valmännen öfverlämnat dessa vallistor eller röstsedlar, så skulle vi ha stor svårighet vid att på dessa valsedlar markera namnen på de personer, på hvilka vi vilja rösta. Och man förmenar, att vi skola taga fel, när vi skola understryka dessa namn med blåkrita. Om det skulle gå lättare med rödkrita, så hvarför icke då använda dylik? Min öfvertygelse är dock, att vi skola komma att reda oss i hvilketdera fallet som helst.

Nej, det är någonting annat, som i första rummet är anledning till det stora motståndet mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag har

redan berört detta, och det har blifvit framhållet så tillräckligt tydligt förut under diskussionen, att jag mycket litet skall ytterligare uppehålla mig därvid. Det är så, om vi skola tala rent språk med hvarandra, att man icke vill, att någon annan skall hafva något att säga än blott och bart den, som vill bekänna sig till en viss politisk färg. Det kan icke gärna låta sig göra, att en sådan lösning af rösträttsfrågan skulle blifva den slutliga och verkliga lösningen. En proportionell valmetod må vara mer eller mindre tilltalande för många, men nog måste man dock väl medgifva, att staten har skyldighet se till, att det beredes möjlighet för alla valmännen så långt sig göra låter att få gifva sina åsikter till känna. Och det finnes i vårt land, utom vänstermän, radikaler och socialister, äfven sådana som vi beteckna såsom högermän. Denna högergrupp utgöres af konservativa, moderata och frisinnade. Ännu flera grupperingar kunna nämnas. Vi hafva frireligiösa i landet, vi hafva särskilda nykterketsvänner i landet o. s. v. Alla dessa vilja också vara med och lefva, om de få. Och de vilja icke, om de kunna slippa, inrullera sig under det så kallade vänsterprogrammet, utan de vilja hafva sitt eget, och de vilja välja på sina kandidater till riksdagsmän. Denna rätt kan i högst väsentlig mån beröfvas dem genom liberala samlingspartiets eller genom herr Brantings förslag eller genom liberala samlingspartiets förslag med herr Johansons i Mossebo tillägg.

Det har sagts, att det proportionella valsättet är så krångligt, att vi icke kunna reda oss med detsamma. Att det icke är ett lika lätt valsätt som det nuvarande, det erkännes villigt, likaså att det är svårare än det valsätt, som skulle blifva följden af ett antagande utaf det liberala samlingspartiets förslag o. s. v. Men när får man någonting för intet här i världen? Icke hvad jag vet åtminstone. Utan man får sträfva för det man skall hafva. Och om vi vilja hafva något bättre, så måste vi naturligtvis underkasta oss besvär och mödor. Men göra vi detta, kunna vi genom det proportionella valsättet bättre utföra allas rätt än vi kunna göra på de andra sätten.

Man har sagt, att vi icke äro mogna för det proportionella valsättet. Jag svarar därpå, att äro vi mogna för den allmänna rösträtten med majoritetsval, så äro vi mogna för den allmänna rösträtten med proportionella val. Och jag påstår, att vi äro bättre mogna i det senare afseendet än i det förra. Den trösten, att med allmän rösträtt, majoritetsval och enmansvalkretsar, valen ändå skulle komma att utfalla olika i de olika valkretsarne, så att om vänstern segrade i många och i de flesta, så segrade den icke *i alla* — den trösten är ganska liten. Herrarne erinra sig nog, hurusom från statsrådsbänken sistlidet år vid rösträttsdebatten anfördes ett exempel i det afseende, från Sachsen vill jag minnas att det var. Och om jag icke tager fel på siffrorna, så var det så, att af

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

23 valkretsar vänstern och radikalerna tillsatte riksdagsmän i 22. Tro icke herrarne, att det är ett exempel för oss att lägga märke till, och att vänstern och radikalerna, sedan de väl fått sina enmansvalkretsar och den allmänna rösträtten, skola begagna sig utaf dessa majoritetsval på ett liknande sätt här i landet, som skedde i Sachsen. Det är ju mycket naturligt, att så skall blifva förhållandet.

Hvilka är det då, som företrädesvis skulle få sitta emellan och blifva beröfvade den representationsrätt, som nu är till fönnandes. Alldeles gifvet är detta landsbygdens befolkning och bland den företrädesvis jordbrukarne. Därför har jag alltid tyckt, att det skulle vara så underligt, att sedan det tog den vändningen med rösträttsfrågan, att det icke gafs något val vidare, utan att man skulle gå direkt till den allmänna rösträtten, att så många af landsbygdens representanter verkligen vågade sig på att biträda ett sådant förslag som enmansvalkretsar, allmän rösträtt och enkelt majoritetsval. Huru länge tro herrarne väl, att det skall dröja, innan det kommer att gå så, att i de flesta valkretsarna på landsbygden, på grund af den agitation som öfvas, till valurnorna skola framföras de, som hembära segern åt dem som fått makten genom den allmänna rösträtten. Tro herrarne, att vi jordbrukare få på nåde komma tillbaka hit till kammaren, sedan den allmänna rösträtten har blifvit införd och vi hafva enkla majoritetsval? Nej, det skall vara mycket få utaf jordbrukarne och dem, som med dem äro närmast att jämföra i åsikter, som skola komma hit. Hafva nu Sveriges jordbrukare och Sveriges bönder verkligen gjort sig förtjänta utaf att på detta sätt blifva bemötta? Jag tänker, att vår politiska historia skall vittna om allt annat än det. Jag skall icke tillåta mig att i detta fall öfver denna samhällsklass, som jag själf tillhör, utströ så att säga några blommor. Men *det* vill jag säga, att jag tror, att historiens vittnesbörd skall blifva *det*, att denna samhällsklass har vid deltagandet uti rådslagen öfver landets öden i vår svenska Riksdag bidragit till en god, lugn, sansad och frisinnad utveckling i landet. Den njugghet, för hvilken dessa bönder beskyldes vid början utaf det nuvarande riksdagsskickets tillämpning, denna förmenta, alltför långt drifna sparsamhet vid afgörandet af anslagsfrågor, det talet har utaf erfarenhetens rön tystnat. Det har väl icke varit underligt, om de ansett att det tillhört dem att se till den sparsamma sidan vid afgörandet af de stora anslagsfrågorna. Men jag tror, att de hafva utöfvat sin makt därvidlag på det sättet, att man kan säga, att de hafva blott utöfvat en *klok* sparsamhet.

Att det nu skall komma att gå på det sättet, som jag nyss berörde, nämligen, att vi på landsbygden, hvilka nu hafva, enligt den nuvarande ordningen, den stora förmånen att få vara väl representerade i vår Riksdag, genom ett sådant rösträttsförslag som

det liberala samlingspartiets skola så småningom försvinna här från Andra Kammaren — *det* är visst och bevisas därutaf, att den allmänna rösträtten, såsom redan blifvet framhållet tidigare i dag från statsrådsbanken och sedermera af herr Hellström, för med sig två nya valmän i stället för en utaf de nuvarande. När man därvid betänker, hvarifrån dessa två nya valmän skola komma, kan man vara viss därom, att i regel skola dessa valmän blifva jordbrukarnes motståndare. Därvidlag gifves det ingen appell, om vi vilja erkänna sanningen. Om vi vilja se denna fråga rakt in i ansiktet, *då* vill det synas, att hoppet är litet och osäkerheten för stor, därest vi icke begagna oss utaf det tillfälle, som nu finnes, att, i likhet med hvad tidigare skett i dag i Första Kammaren, antaga Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, ty det vågar väl ingen antaga, att, om detta förslag faller nu, man nästa gång, då det blir på allvar ifrågasatt att införa allmän rösträtt, kan hafva ett liknande förslag att välja på. Det tror åtminstone icke jag och kanske ingen annan af herrarne heller. De, som icke vilja antaga Kungl. Maj:ts förslag, se naturligtvis ingenting hellre än att de nu kunna kullkasta det, ty därmed ha de afsett att för alltid bringa detta förslag så att säga ur världen. Emellertid är jag icke alldeles säker på att, om Kungl. Maj:ts förslag faller nu här i Andra Kammaren, det skall gå så lätt att få t. ex. liberala samlingspartiets förslag eller det förslag, som kommer detta närmast, nämligen herr Johansons i Mossebo, antaget en annan gång. Det har sagts af herr statsministern för en stund sedan, att det är svårt att bygga på någonting sådant som liberala samlingspartiets rösträttsförslag, emedan erfarenheten visar, att detta partis förslag växla från det ena året till det andra. Och det är ju så. Men det är äfven ur en annan synpunkt svårt att bygga på detta förslag, ty enligt min uppfattning blir detsamma icke så allmänt erkänt och antaget i landet, att man kan vara viss om att regeringen vid ett annat tillfälle skall finna anledning att framlägga ett rösträttsförslag, byggdt på liberala samlingspartiets motion. Och, mina herrar, hvad vi alldeles visst kunna säga det är, att ett sådant förslag måste framläggas både en och två och kanske ännu flera gånger, innan det kan bli Första Kammarens beslut.

Nu kunde här vara mycket mera att anföra, men man kommer så lätt in på hvad som redan blifvit sagdt, hvarför jag nu skall tillåta mig att till sist endast framhålla, att alla de, som vilja, att rösträttsfrågan skall lösas på ett sätt, som för med sig en god och lyckosam utveckling för land och folk, de göra, tror jag, rättast i att nu taga Kungl. Maj:ts förslag, vare sig rent eller med den förändring däraf, som blifvit gjord af konstitutionsutskottet. Af dessa skäl, herr talman, anhåller jag om bifall till konstitutionsutskottets förslag.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Sjöberg, Danielsson, Andersson* i Löfhult, *Hazén, Johansson* i Aflösa, *Jonsson* i Skog, *Johansson* i Berga, *Persson* i Hult, *Magnusson* i Tumhult, *Petersson* i Dänningelanda, *Jonsson* i Hökhult, *Johansson* i Möllstorp, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Larsson* i Bondarfyve, *Nilsson* i Bonarp, *Bengtsson* i Bjärnalt, *Gunnarsson, Olsson* i Tyllered, *Johansson* i Stora Mellby, *Jönsson* i Gammalstorp, *Räf, Lind* och *Andersson* i Bråborg.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Den talare, herr Setterberg, som öppnade eftermiddagens debatt, sade, att det proportionella valsättet är för vårt folk synnerligen passande. Mot denne talare ville jag endast anmärka, att om också det proportionella valsättet är passande för vårt folk, så kan det dock knappast finnas något land, som är så litet passande för det proportionella valsättet som vårt land. Han framställde sedan en sådan kritik öfver utskottets och Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, att jag icke förstår, huru han kunde förklara sig villig att rösta för något af dessa.

Hans excellens herr statsministerns framställning gaf vid handen, hvad vi redan förut haft anledning att tro, nämligen att regeringen framlagt det proportionella valsättet såsom en garanti mot den utsträckta rösträtten och mot den nya valmanskåren. Jag skulle också för min del kunna vara med om en sådan garanti och ett förslag, som verkade i den riktningen, att den nya valmanskåren icke skulle få full talan, om jag nämligen hyste den uppfattningen, att de, som nu stå utom de politiska rättigheterna, de som nu stå under det politiska strecket, voro sådana personer, som antingen voro fiender till Sverige eller som vi hade någonting att befara af. Men då jag, mina herrar, anser, att det är mina vänner, som stå under detta streck, anser dem vara svenske män, som jag vill gifva fulla rättigheter, då kan jag icke vara med om ett förslag, som skulle hafva sådan verkan.

Hans excellens anställde tillika en kritik öfver det förslag, som jag har varit med om att underteckna, äfvensom en kritik af liberala samlingspartiets föregående rösträttshistoria. Jag är icke rättre mannen att upptaga till bemötande denna hans excellens' anmärkning. Men så mycket vill jag säga, att om man genomgår historien om regeringens olika rösträttsförslag, så tror jag, att regeringens förslag kunna i mångfald och skiftning fullt mäta sig med liberala samlingspartiets. Att liberala samlingspartiet framkommit med olika förslag har enligt min uppfattning en helt naturlig förklaringsgrund. Det är väl egentligen detta parti, i stort sedt åtminstone, som skrivit en rösträttsutvidgning på sin fana, och följaktligen detta parti, som försökt gång efter annan med än det ena än det andra förslaget på den grund, att dess mot-

ståndare aldrig kunnat gilla något af de förslag, som varit framlagda.

Herr justitieministern yttrade på förmiddagen, att motståndarne till det proportionella valsättet utvecklat stor energi, men att opinionen bland folket icke varit så kraftig, som dess tillskyndare önskat, och yttrade vidare, om jag fattade honom rätt, att folkmötena varit fåtaligt besökta och att på folkmötena mindre hörts folkets röst än ledarnes. Jag kan för min del försäkra herr statsrådet, att de folkmöten, som jag bevistat — jag vet icke hvem af oss båda, herr justitieministern eller jag, bevistat de flesta folkmötena — ha varit talrikt besökta. Vi ha fått välja de största lokaler, som stodo oss till buds, och jag har varit i alla socknar i min valkrets och bjudit ut Kungl. Maj:ts rösträttsförslag, men icke fått en enda, som velat acceptera det. Jag har sökt att fullt objektivt framställa det proportionella valsättet, och valmännen ha med mycken uppmärksamhet följt denna framställning. I en socken inom min valkrets blef jag visserligen afbruten midt under det jag höll på att demonstrera, huru metoden skulle verka. Det var församlingens kyrkoherde, som till mig framställde frågan: Har det varit såväl Kungl. Maj:ts som rösträttskommitténs mening att lura bönder? Jag anser mig böra nämna, att jag tog såväl rösträttskommitténs samtliga ledamöter som regeringen fullständigt i försvar och sade som svar på den framställda frågan: Jag är fullt och fast öfvertygad, att såväl rösträttskommittén som regeringens samtliga ledamöter menat fullt ärligt med sitt förslag, och att de icke velat lura bönder, men att jag icke kunde gå i god för att, om vi skulle antaga detta förslag, det icke skulle gå så, att vi bönder blefve lurade.

Så snart jag fick rösträttskommitténs förslag, studerade jag det mycket noggrant. Jag sökte sätta mig in alla dess detaljer, och de svåraste delarne voro de, som mest intresserade mig. Jag erfor ungefär samma känsla af tillfredsställelse, som när jag lyckats lösa något svårare räkneproblem. Den d'Hondtska fördelningsregeln fann jag verka alldeles förträffligt. Hvarje grupp fick det antal representanter, som ungefär motsvarade dess numerär. Hvad kunde man mera begära? Vi hade ju fått ett system, som var själfva idealet — på papperet. Men när jag sedan började granska, huru detta teoretiskt förträffliga förslag skulle komma att verka i praktiken, kom jag ganska snart under fund med, att förslaget tillämpning i praktiken skulle kräfva sådan organisation och en underkastelse under partiledningen så blind, att den föga skulle lämpa sig för det svenska skaplynnnet och det svenska folkets själfständighetskänsla. Därjämte skulle det komma att kräfva sådana organisations- och resekostnader, att jag är fast öfvertygad, att genom tillämpning af detta förslag vi skulle få en valcensus olidligare än den, vi nu ha. Det enda intressanta, som

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

fanns kvar i förslaget, var den omständigheten, att jag mycket väl kunde inse, att det fåtal, som i likhet med mig kunde bli i tillfälle att fullt sätta sig in i detta förslag, skulle fullständigt kunna förvrida valet i en valkrets. Men om detta är en förtjänst, så att vi skola öfverlämna oss åt detta förslag, lämnar jag åt herrar proportionalister att bedöma.

Min afsikt är icke att klandra regeringen, men nog kan man med fog fråga: Har regeringens enda ögonmärke varit att pröfva och för Riksdagen framlägga det förslag, som för svenska folket är det bästa och nyttigaste? Har man icke snarare anledning tro, att regeringen famlat efter att hitta på ett förslag, som lätt skulle kunna vinna majoritet, utan afseende på hvilken verkan det skulle kunna hafva. Det vore väl, om jag misstoge mig härutinnan, men såväl motiveringen till det föreliggande förslaget som de yttranden, som i dag hållits från statsrådsbänken, gifva tyvärr vid handen, att så måtte väl ändå vara förhållandet. Om nu detta regeringens förslag är så förträffligt, som regeringen söker göra gällande, hvarför har då icke regeringen föreslagit samma valsätt äfven till Första Kammarerna? Om också Kungl. Maj:ts och utskottets föreliggande förslag i vissa stycken kunna hafva sina företräden och vissa förtjänster samt framför allt kunna anses vara ett intressant förslag, så kan jag dock icke vara med därom, ty vårt folk väntar icke på att få en rösträttsreform, som är intressant och klyftig i matematiskt hänseende; allmänheten väntar icke heller på att få utbytt den nuvarande valsätt mot en annan valsätt, som visserligen har en annan form, men måhända är lika tryckande som den nuvarande, utan stora skaror af vårt folk vänta på en verklig rösträttsreform och på fullständig medborgarrätt, och det är därom vi i dag hafva att besluta. Då jag tror, att denna rätt står att vinna endast genom ett bifall till den motion, som jag underskrifvit, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den utaf herr af Callerholm m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

Herr Jansson i Djursåtra: Då jag tillhör utskottet, men inom detsamma haft en afvikande mening mot dess majoritet och således nödgats framlägga en särskild reservation, för hvilken jag dock afgifvit en mycket knapphändig motivering, skall jag anhålla att få yttra några ord om min ståndpunkt i denna fråga.

Jag medgifver gärna, att det proportionella valsättet till sin teori synes rättvist och billigt och mycket lämpligt, om man endast utgår därifrån, att hvarje grupp inom ett politiskt röstberättigadt folk, som har rätt att välja representanter, skall kunna få sin andel i representationen. Ett sådant valsätt synes då tilltalande, och kunde man endast lita på att denna teori verkade automatiskt riktigt, så att hvarje grupp utan svårighet finge sin andel, så vore

ju detta idealet, och då vore saken ordnad till alla parter belåtenhet. Jag för min del vågar dock icke tro, att endast därför att valsättet synes teoretiskt riktigt det också har en sådan oskyldig och rättfärdig verkan, som man såväl i dag från regeringsbänken och annat håll här i kammaren som ock vid förlidet års riksdag har velat framhålla. När det gäller riksdagsmannaval, vare sig valsättet är proportionellt eller det är fråga om majoritetsval med enmansvalkretsar, så är det sannerligen icke att betrakta såsom när en husmoder i all stillhet och med ömhet för alla sina barn delar ut sina håfvor, så att hvar och en får sin rätt och sin anpart. Här är det i stället fråga om krig, fastän inom legaliserade former; det blir krig på lif och död, och det är då endast det parti, som kan visa att det tillämpar den bästa taktiken och använder de bästa taktiska greppen, som vinner seger. Men får det icke mer än sin andel, så är det knappt att tala om seger, utan först då när partiet vunnit något mera än det rätteligen bort hafva. Då det är fråga om krig på andra områden i lifvet, så gäller det icke endast att makterna hafva lika stora arméer för att den ena möjligen skall kunna rå på den andra, utan berömmet och äran ligga däri, att den mindre armén kan vinna på den större. Och när det gäller valstrid, så visar erfarenheten, att den går ut på att icke endast taga hvad man har rättighet att taga, utan så mycket man kan taga.

Hans excellens statsministern yttrade nyss i sitt anförande, att han ansåg sig kunna rekommendera det proportionella valsättet på grund däraf, att det *måste komma att visa* det allra lyckligaste resultat. För min del får jag säga, att vi sakna i vårt land erfarenhet om hvilket resultat det proportionella valsättet kan komma att lämna, och är det fråga om att göra jämförelser, så hafva vi icke någon erfarenhet på det området.

Hans excellens medgaf ock, att erfarenheten visar, att äfven majoritetsval med enmansvalkretsar lämna ett växlande valresultat. Äfven då blir för den ena valkretsen vald en riksdagsman, som representerar den åsikten, och för den andra valkretsen en riksdagsman, som representerar en annan åsikt, och detta se vi ju för öfrigt i vår egen kammare. Vi äro representanter för ganska olika åsikter, och detta ehuru vi hafva enmansvalkretsar med majoritetsval. Oaktadt hans excellens medgaf, att erfarenheten från enmansvalkretsar visar att så kan ske, ansåg han dock, att detta berodde på lyckträff och tillfälliga omständigheter. För min del vågar jag påstå, fastän vi icke ha erfarenhet af det proportionella valsättet, att äfven med detta valsätt det kommer att bero på lyckträff, om hvarje anpart af valmän skall kunna blifva på ett lyckligt sätt representerad. Det finnes säkerligen i själfva valsättet inga garantier för att så kommer att ske.

Detta har nu varit anledningen, hvarför jag för min del inom

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

utskottet icke kunnat biträda hvarken utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag. Det går nu visserligen lätt för sig att säga nej till ett förslag, men då vår uppgift såsom representanter är att äfven söka komma till någon lösning och att få fram något annat i stället, har jag för min del bland de föreliggande förslagen funnit mig mest tilltalad af samlingspartiets förslag, dock med viss modifikation. Jag har nämligen ansett, att samlingspartiets förslag icke är tillfredsställande, när det gäller ordnandet af valkretsar. Det har visserligen föreslagits enmansvalkretsar i allmänhet på landsbygden och för de mindre städerna, men för de större städerna har partiet bibehållit listval. Detta har jag funnit vara en brist, ty skall det vara enmansvalkretsar, så böra de tillämpas öfver hela linjen.

Chefen för justitiedepartementet yttrade på förmiddagen med anledning af detta mitt förslag om införande af enmansvalkretsar äfven i de stora städerna, att detta skulle komma att i tillämpningen blifva mycket svårt och nästan omöjligt, så att det kunde hända, att personer, som bodde i en våning i ett hus, komme i *en* valkrets, och de, som bodde i en annan våning i samma hus, komme att tillhöra en *annan* valkrets. Jag lämnar emellertid detta hans påstående åt sitt värde. För min del har jag föreslagit, att Kungl. Maj:t själf skulle indela valkretsarna äfven i de stora städerna, och skulle Kungl. Maj:t icke kunna göra det på ett lyckligt sätt, vore det att beklaga. Dock tror jag, att det går för sig, i synnerhet som vi nyss hörde af statsministern, att han ansåg, att införande af enmansvalkretsar äfven i stora städer icke skulle möta den ringaste svårighet eller i öfrigt hade något anmärkningsvärdt emot sig, hvadan således denna anmärkning icke kan förtjäna något vidare afseende.

Vidare har jag i mitt förslag föreslagit, att köpingar och municipalsamhällen skulle tilldelas städernas valkretsar, så snart invånareantalet i dessa mindre samhällen uppgick till minst 1,000.

Herr justitieministern ansåg på förmiddagen lämpligt att framställa en anmärkning mot detta förslag, och han framböll då, att om ett mindre samhälle, köping eller municipalsamhälle vore t. ex. beläget i närheten af Malmö — det är möjligt att han äfven nämnde en annan stad, men jag hörde det icke riktigt — så skulle det icke kunna få sammanföras med denna stora stad, utan måste i alla fall skickas ut till andra städer i länet. Ja, detta kan ju vara möjligt, men jag vill hemställa, om Kungl. Maj:ts eget förslag med proportionella val och så stora valkretsar skulle tillämpas, hvart de små köpingarna och municipalsamhällena då skulle taga vägen! Jo, då komme de ju att dansa ut i hela länet, och jag anser därför, att det icke vore värre för dem att tilldelas endast de mindre städerna i länet än att gå upp i hela länet. Jag för-

modar således, att denna anmärkning icke torde vara så synner- *Om valrätten till Andra Kammarén*
 ligen betänkelig. *m. m. (Forts.)*

Nu har från annat håll framställts en förvåning däröfver, att jag jämte flere andra bönder i denna kammare kunnat visa motstånd mot Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och man har velat påskina, att man knappast kunde fatta denna vår ställning annorlunda, än att vi skulle svika våra sociala kamrater i vårt land. För min del får jag säga, att min rättighet att i riksdagen uttala min mening har jag icke inhämtat på folkmöten; jag har icke frågat min granne, om solen skiner. Det är både min rättighet och min plikt att hafva min själfständiga mening, och den har jag uttalat. Min uppfattning är den att, om saken är rättvis och en rösträttsreform nödvändig, så bör den icke gynna endast en viss klass af svenska medborgare, utan vara gagnelig för alla, som reformen afser.

Jag har förut i denna kammare för icke så länge sedan uttalat den mening, att äfven om en rösträttsreform kommer att genomföras och äfven om därefter åtskilligt nytt folk kommer in såsom representanter här i kammaren, som icke kunde hänföras till de burgna klasserna i samhället, eller till den högre bondeklassen, utan till det lägre folket och arbetarne samt deras vederlikar, vore jag öfvertygad om, att äfven desse äro svenska män, och denna åsikt hyser jag fortfarande.

Herr talman, fastän jag är en svensk bonde och fastän jag härstammar från en bondesläkt sedan hundratals år, så vågar jag, utan att anses såsom en förrädare mot denna samhällsklass, yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Söderberg* instämde häruti.

Herr *Ljunggren*: En ärad talare på norrlandsbänken inledde sitt anförande i förmiddags med att säga, att han var vald på det frisinnade programmet och ämnade skänka sin röst åt den kungl. propositionens rösträttsförslag. Han sökte bevisa oss, att det kungl. förslaget, såsom baserat på det proportionella valsystemet, skulle vara det enda, som hvilade på den rätta fosterländska frisinnade grundvalen. Han syntes nästan vilja misstänkliggöra motionärernas och det liberala samlingspartiets rösträttsförslag, att de icke skulle vara fosterländska eller åtminstone icke lika fosterländska som han själf. Huruvida han hade rätt att inför detta forum bringa denna fråga på tal, vet jag icke. Äfven jag är vald på det frisinnade programmet, men jag ämnar skänka min röst åt herr *Staafts* m. fl. motion, i det jag anser, att jag därmed gagnar den frisinnade rösträttsrörelsen mer, än om jag

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) skulle skänka min röst åt ett förslag, baserat på det proportionella valsystemet.

I dag hafva åtskilliga yttranden fällts därom, att vi i en framtid, kanske i en snar framtid, stå inför mera frisinnade förslag beträffande valrätten till Andra Kammaren. Jag ber att få förena mig i dessa uttalanden, på samma gång jag begagnar tillfället att uttala den förhoppningen, att den sedan en viss tid tillbaka rådande rädslan för en liberal politik måtte häfvas, så att vi snart måtte kunna pröfva detta nya systems verkningar, ett system, som onekligen kan medföra nya och goda uppslag till landets bästa.

Herr talman, jag ber att få, såsom jag nämnde, förena mig med dem, som yrka bifall till den af herr af Callerholm m. fl. afgifna reservationen.

Herr Byström: Herr talman! Äfven jag ber att få säga några ord i denna viktiga fråga. Först vill jag då uttala mitt erkännande till Kungl. Maj:ts regering för dess framställning, som i flera fall är mycket beaktansvärd. Det bör sålunda betonas, att den kommit fram med ett lagförslag, som är byggdt på den allmänna rösträttens princip. Ganska länge har rådt en stark opinion bland folket, för att man borde hafva allmän rösträtt i vårt land. Detta har ock genom förhandlingar inskrifvits i Riksdagens kamrars protokoll, och nu har regeringen två år å rad på sätt och vis sanktionerat den meningen. Och hvad skulle den annat egentligen kunna göra? Vi hafva redan mycket, som är allmänt. Vi hafva en allmän folkbildning, som också bör betinga allmän rösträtt. Läs-kunnigheten hos vårt svenska folk är större än i andra länder eller åtminstone lika stor som hos de folk, som i detta fall anses vara bäst lottade. Vi hafva också infört allmän värnplikt; vi hafva satt svärdet i den ena handen på våra män, och jag kan icke finna, hvarför vi icke också skulle sätta valedeln i deras andra hand.

Kungl. Maj:t framhåller äfven det som en viktig princip, att valen skola vara direkta.

Likaså påpekas betydelsen af, att valrätten skall vara lika för alla röstande. Alla dessa grundsatser anser jag vara både riktiga och vackra.

Men jag kan icke i allo gifva mitt erkännande åt regeringens framställning, och det synnerligast med hänsyn till den garanti, som den ansett sig böra komma fram med i det proportionella valsättet. Mig synes, att det finnes så många gränser och så många streck, som garantier ansedda i denna fråga, att man skulle kunna undvara det proportionella valsättet. Vi hafva åldersgränsen, de två utskyddsstrecken, värnplikts-, fattigdoms- och konkursstrecket och nu också det, som föreslagits af utskottet, nämligen mantalspenningstrecket, som kanske får plats bland de öfriga, så att man skulle kunna undvara det proportionella valsättet som garanti och

för öfrigt också en del af de andra strecken, som uppdragits. Jag anser, att detta proportionella valsätt, nämligen det som Kungl. Maj:t föreslagit, trots hvad som här i motsatt riktning anförts, kommer att för vårt land visa sig vara ett olämpligt valsätt. Det fordrar alldeles för stora valkretsar. Det kommer att åstadkomma ett alltför omfattande politiskt partiväsende. Och omkostnaderna för valen blifva mycket stora.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Vidare kan det icke sägas, att det är synnerligen lätt att förstå och förklara för folket. Detta framgår också af de motioner, som vid denna riksdag äro väckta med hänsyn till det proportionella valsättet. Men ett af de viktigaste skälen mot det kungl. förslaget anser jag vara det, att det föreslagna valsättet är i synnerligen hög grad bristfälligt. Då t. ex. det kan vara möjligt, att en person, som icke fått några röster alls, förklaras vald till riksdagsman, och att i en valkrets t. o. m. flera personer, som icke fått någon enda röst, skola kunna blifva valda till riksdagsmän, så måste man väl anse, att detta valsätt icke är det bästa eller sådant, att man kan rekommendera det. Ju mera jag ser på det nu föreslagna valsättet, desto betänksammare blir jag mot att tillämpa det på Andra Kammaren. Och äfven om man skulle tänka sig att tillämpa det på båda kamrarna, känner jag mig synnerligen betänksam mot speciellt detta förslag. Och om det emellertid skall tillämpas endast på en kammare, såsom möjligen ett slags experiment, skulle det kanske vara lämpligt att då tillämpa det på Första Kammaren, där det synes finnas ett allmänt intresse för detta valsysteem.

Slutligen vill jag erinra om en sats, som gamle landshöfding Bergström på sin tid brukade upprepa här i kammaren, då det gällde utvidgande af religions- och samvetsfrihet. Hans grundsats var, att då man skall gifva den, bör man gifva den helt och i fullt mått. Jag skulle för min del önska, att något liknande kunde ske äfven med hänsyn till rösträttsfrågan. Hvarför skall man jämt tro illa om människor? Man kan väl hoppas, att de nya valmän, som komme att inträda på grund af förslaget, också skola hafva något förstånd, och att icke förståndet är magasinerad endast hos dem, som redan efter nuvarande bestämmelser hafva rätt att rösta vid riksdagsmannaval.

Jag ber därför att i likhet med flera andra få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts framställning som det af utskottet framlämnade förslaget. Då det nu icke finnes något mera åt vänster gående förslag, som kan hafva utsikt att vinna bifall, än det, som framlämnats af liberala samlingspartiet, så ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Svensson i Skyllberg: Då jag i förmiddags instämde med herr Hellström, hade jag icke tänkt begära ordet; men jag har litet att tillägga till hvad han sade.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Jag röstade i fjol för det proportionella valsättet, och jag ämnar göra det äfven i år, fullt öfvertygad om, att jag därigenom gifver min röst åt ett rösträttsförslag, som är effektivt, som öfverensstämmer med billighet och mot hvars rättvisa ingen anmärkning kan göras. Om ett rösträttsförslag skall genomföras, måste vi hafva garantier mot, att rösträtten icke missbrukas. Af de föreslagna garantierna är det ingen annan, som är af stor praktisk betydelse. Alla de öfriga garantierna kunna vara principiellt riktiga, men i praktiken är det endast det proportionella valsystemet, som har någon betydelse. Jag ber att få framhålla några fördelar med de proportionella valen. Om vi få större valkretsar och proportionella val, få vi själfständigare representanter, än vi nu i mångt och mycket kunna hafva, och det af det skälet, att representanterna då väljas af sina meningsfränder. Nu måste det kompromissas från olika synpunkter för att få ihop ett parti, som har majoritet i den enkla valkretsen, och man vet, huru detta inverkar på den personliga öfvertygelsen och hållningen. Det är, mina herrar, icke otänkbart, att representanterna låta jämka med sin öfvertygelse, om de tänka på återval. Jag är öfvertygad om, att om vi få stora valkretsar och proportionella val, få vi själfständigare representanter än vi nu i allmänhet kunna räkna på.

Det har vidare framhållits, att om alla dessa grupper blifva här representerade, skulle det blifva svårt att här få till stånd ett stort, kraftigt, regeringsdugligt — tror jag också man sade — parti för parlamentarismens genomförande. Det, som af dessa herrar har sagts och ansetts för en olägenhet, det anser jag för en fördel. Jag vill visst, att svenska folkets vilja skall göra sig gällande, men det skall vara en klar och fullt genomtänkt vilja, icke en konstlad folkopinion, tillverkad af tidningar och folk, som behärska tidningsredaktioner och som blåsa upp en folkopinion och få till stånd ett parti, som har öfverdrifna anspråk på inflytande på vårt folks utveckling och de banor, i hvilka den skall gå.

Här har talats om, att här i denna kammare skulle blifva ett första-kammare-annex, därest detta proportionella valsätt skulle komma att tillämpas. Det har emellertid här redan framhållits — jag tror ifrån statsrådsbänken, men äfven från annat håll — att i det afseendet förefinnes icke någon synnerlig fara. Skulle det blifva någon väsentlig del af denna kammare, som skulle kunna få en dylik benämning, skulle denna del komma att uppbäras af en valmanskår, bestående af landtmän. Och det vore väl märkvärdigt, om landtmännen här i Andra Kammaren skulle tveka att bidraga till införande af ett valsätt, hvarigenom de kunde i framtiden blifva representerade i mån af sin numerär och styrka.

Det har sagts, att äfven de nytillkommande valmännen äro svenske män och att vi icke ha rättighet att betvifla det. Ja, det är sant, mina herrar, att vi ha icke rätt att betvifla den saken,

men hvad vi ha rätt att betvifla, det är deras mogenhet, deras förmåga att kunna bedöma och klargöra för sig de olikartade förslag, som här skola afgöras. Det kan komma fram förslag, som nog äro uppriktigt välmenande, men hvilka dock i praktiken och det verkliga lifvet komma att visa sig olyckliga och skadliga. Vi skulle på det sättet kunna få orimliga skattelagar till stånd, lagar, som helt och hållet ödelägga industri och näringar, och hur skall det då gå med vårt land?

Det har visst sagts en gång, att det svenska folket är så synnerligen moget. Ja, i stort sedt är det nog så, men det har dock visat sig, att stora skaror af svenska folket ännu icke äro mogna, ännu icke äro tillräckligt uppfostrade, utan följa ledare och agitatorer, som förespegla dem saker, hvilka icke kunna vinnas, och som med sina läror blifva orsaken till, att en hel del komma in i en ohjälplig ekonomisk misär.

Om det nu endast gällde att för tillfället skapa en mera moderat Andra Kammare äfven med tillämpning af allmän rösträtt, ja, mina herrar, då skulle jag nog för min del kunna vara med om det förslag, som är förordadt af herr Jansson i Djursåtra. Detta förslag skulle väl då vara konsekvent genomfördt, så att alla köpingar och alla municipalsambällen vore utsöndrade från landsbygden och lagda till städerna. Men detta förslag skulle endast hjälpa för tillfället och icke för framtiden, ty, såsom här förut framhållits, komme nog snart den dag, då agitatorerna tagit hand om landsbygden, och sedan det väl skett, vet man icke, hurudan representation man då skulle få. Vi få icke blindt kasta oss in i oberäkneligheter och i faror; vi ha blifvit varnade, särskildt på sista tiden, och låtom oss icke sluta ögonen till för hvad tidens tilldragelser lärt oss.

Jag önskar lifligt, att rösträttsfrågan snart nog må blifva bragt ur världen, så att detta agitationsämne kommer bort, och jag hoppas, att denna fråga må om möjligt lösas på sådant sätt, att vi få en själfständigare och starkare representation än hvad vi nu tilläfvventyrs understundom hafva.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i första hand.

Herr Hedlund: Herr talman! Herr vice talmannen gaf nyss en dyster skildring af den grundliga omhvälfning, som skulle föregå i denna kammare, för så vidt den komme att väljas på den allmänna rösträttens grund i förening med majoritetsval. Han är ju en försigtig man, som gärna stödjer sig på erfarenheten, och därför skulle jag vilja fråga honom, hvar i all världen han har ett enda exempel att uppvisa på, att det skulle så gå. Han nämnde ett val på ett ställe — det var Sachsen i Tyskland — hvars så godt som alla valkretsar vid ett tillfälle valt socialdemokrater. Nu

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

vet man, att detta skedde på grund af alldeles säregna förhållanden, till följd af vissa utmanande åtgärder, som sachsiska regeringen vidtagit. Men i och för sig, och om man jämför Sachsen med det stora Tyska riket, är ju detta val egentligen icke något märkvärdigare, än att t. ex. hela Småland hos oss väljer så godt som endast konservativa representanter.

Det finnes ju ingenting ondt i detta, och det äro vi vana vid. Men för resten trotsar jag den ärade talarens förmåga att kunna uppvisa — som sagdt — ett enda exempel. Se vi icke i Danmark, Norge, England, Frankrike, Italien, Tyskland, ja, i alla länder med parlament — särskildt att nämna dem, som väljas på grundvalen af allmän rösträtt — se vi icke, dels att alla olika samhällsklasser äro företrädde i dessa parlament, dels att där tid efter annan konservativa majoriteter växla med liberala och dels också att aldrig kamrarna äro uteslutande sammansatta af ett enda parti. Vid förra årets riksdag anförde jag några siffror som visade, att i våra närmaste grannländer, Norge och Danmark, landtmannaintresset är företrädt ungefär lika starkt som hos oss för närvarande. Och hvad den finansiella och ekonomiska ruin vidkommer, som dels herr vice talmannen och dels den näst föregående talaren förespådde, vill jag fråga: är Danmarks ekonomi så dålig, är det landet finansiellt ruineradt? Herr vice talmannens ord manade för mitt öga bilden af en man, som gör sig färdig att hoppa ut genom fönstret i mörkret; han har för sig, att utanför är en bottenlös afgrund, och med högtidlig min tager han afsked af lifvet. Han hoppar ut — och finner sig rätt snopen på fast mark utanför. Så kommer det också att gå med dessa farhågor för den allmänna rösträtten, om den en gång kommer att tillämpas i afseende å denna kammare.

Den storartade omhvälfning, som man nu skräckslagen förespår sig, den är ett skrämspöke, den finnes icke till i verkligheten.

En ärad talare på kalmarbänken gjorde anmärkning emot hvad som anfördes i den af herr af Callerholm m. fl. angifna reservationen, där det står, att den allmänna meningen hvarken i landet eller inom Riksdagen hyllar lämpligheten af proportionella val. Ja, hvad den allmänna meningen inom landet vidkommer, vill jag påminna om, att möten efter möten hållits i olika delar af landet, där man uttalat sig emot proportionellt valsätt. Däremot minnas vi, huru i höstas proportionalisterna tågade ut för att omvända hela landet till sin lära. De höllo ett par, tre möten och därmed afstannade hela företaget. De kommo icke längre. Hvad åter ställningen här i Riksdagen beträffar, vill jag icke uttala mig om meningen i denna kammare. Men om meningen i Första Kammaren kan jag bestämdt säga, att den icke är för det proportio-

nella valsättet; ty den kammaren vill icke tillämpa det valsättet på sig själf.

Det är åtskilligt, som förvånar och äfven harmar i det föreliggande betänkandet. Ett ställe, som särskildt väckt båda dessa känslor hos mig, är det, där utskottet icke allenast afstyrker förslag om införande samtidigt af proportionella val till Första Kammaren utan äfven afstyrker en skrifvelse därom, att sedan väl allmän rösträtt med proportionellt valsätt blifvit införd till Andra Kammaren, man måtte tänka på att också införa detta valsätt till Första Kammaren. Utskottet säger, att det icke är lämpligt att förändra Första Kammarens karaktär. Har man tänkt sig, huru denna kammare i själfva verket är tillsatt? Först väljas i kommunerna elektorerna för utseende af landstingsmän. Dessa elektorerna väljas enligt fyrskalan. I Göteborg och åtskilliga andra städer väger det i afseende å den kommunala rösträtten ungefär vid de 4,000 kronorna eller något därunder, nämligen så, att de få, som hafva öfver 4,000 kronor i årlig inkomst, uppväga alla de mångdubbelt flera, som äro under dessa 4,000 kronor. På landsbygden är det åtminstone icke bättre ställt. Dessa sålunda valda elektorerna utse landstingsmännen. Det är majoriteten, d. v. s. hälften + en af dem, som afgör utgången af valen. Afvikande meningar och skiftningar af ljusare färg, som kommit med bland elektorerna, rensas här bort. Landstingen välja sedan på samma sätt med hälften + en — så liten kan majoriteten vara — ledamöterna af Första Kammaren. Ytterligare rensas här ut ljusare färg, och slutligen hafva vi Första Kammaren, hvilkens majoritet — hälften + en i nättaste laget — bestämmer kammarens beslut. Det är ju en minoritetsdestillering af 4:de graden. Sådana destilleringsprodukter pläga ju vara starka. Så är också fallet här. Denna Första Kammare företräder med synnerlig styrka åsikter, hvilka icke delas af det stora flertalet ute i landet. Och hvad den politiska maktställningen vidkommer, är denna kammare i lycklig utöfning af det gamla svenska programmet, att en mot 10 ställdes, ja, en mot många fler. Det förefaller mig, att, när det är fråga om proportionella val, den kammaren väl framför allt borde tänka på att sopa rent för sin egen dörr, tänka på att se bjälken i sitt eget öga, innan den gör så mycket väsen af grandet i sin broders.

I stället har den icke den minsta tanke på att införa detta valsätt för egen räkning, men håller med stor styrka på att införa det för Andra Kammaren. Och hvarför? Jo, därför, att medan den själf är en stark minoritetsrepresentation, anser den som sin höga uppgift att hålla minoriteten i medkammaren om ryggen och styra i förening med denna. Vi ha hört i dag, huru man rent af med vördnad talar om hvad Första Kammaren vill och icke vill, en vördnad som alls icke visas, då det gäller Andra Kammarens redan tillkännagifna mening och vilja. Mig förefaller

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

det rätta vara, att det är Andra Kammaren, som bestämmer sin mening i afseende på det valsätt, som skall gälla för densamma, och sedan blir det Första Kammarens sak att taga den meningen eller icke. Är det då så, att denna Första Kammare sätter sig emot en i Andra Kammaren stadgad mening i en för landet så viktig fråga, då vet jag ingen annan råd än, att vi få skaffa oss en annan Första Kammare.

Herr talman, jag har för min del särskildt velat framhålla denna sida af saken, och af den anledningen likasom också af de flerehanda skäl, som för öfrigt under debatten blifvit framställda, skall jag be att få yrka afslag såväl å Kungl. Maj:ts förslag som å konstitutionsutskottets hemställan.

Med herr Hedlund förenade sig herr *Zetterstrand*.

Herr Risberg: Jag skall icke upprepa de skäl, som jag förra året hade tillfälle att få angifva rörande min då uttalade anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i den föreliggande viktiga frågan. De skälen hafva ju för öfrigt också i dag kraftigt framkommit. Den öfvertygelse, som jag då uttalade, har jag kommit till fritt och otvunget utan någon som helst yttre påtryckning. Man skulle ju egentligen icke behöfva säga något sådant, men anledning därtill har gifvits däri, att uppriktig öfvertygelse hos det kungl. förslagens anhängare har blifvit betviflad. Jag har därför ansett mig böra uttala, att det är af verklig öfvertygelse, som jag både förra året biträdde och nu biträder detta förslag.

Jag skall nu be att få något fästa mig vid en synpunkt, som tyckes mycket hafva påverkat uppfattningen hos dem, hvilka ställa sig emot Kungl. Maj:ts förslag med den propotionella valprincipen. Det är hänsynen till den allmänna folkmeningen i landet, hvilken skulle vara så emot en sådan proportionell valprincip. Jag tillåter mig att på det bestämdaste bestrida, att det skulle vara ådagalagdt, att hos den nuvarande valmanskåren någon bestämd allmän opinion skulle vara rådande emot de propotionella valen. Det är alldeles icke ådagalagdt, att så är förhållandet. Här har framhållits i dag, att på vissa ställen, där man gifvit valmännen tillfälle att uttala sig i frågan, en sådan opinion bestämdt gjort sig gällande, och detta framhölls särskildt af en ärad talare på dalabänken. Den siste ärade talaren sade, att proportionalisterna i landet, som försökt att uppjaga en opinion efter deras önskan, totalt misslyckats.

Han sade till och med, att de hade hållit två å tre möten, och att det var allt. För min del har jag hållit fem möten i min valkrets för att gifva valmännen där tillfälle att uttala sig i frågan. Dessa möten höllos på centrala platser i min ganska vidsträckt valkrets, och vid dem alla gjordes enstämmiga uttalanden i anslut-

ning till det af Kungl. Maj:t framlagda rösträttsförslaget. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp alla dessa mötesuttalanden, men jag kan icke underlåta att läsa upp ett af dem. Det lyder sålunda: »Att vid ett i Wirserums sockenstuga denna dag hållet politiskt möte i och för behandling af den på dagordningen stående rösträttsfrågan valmännen, som ganska talrikt tillstädeskommit och bland hvilka märktes representanter icke blott för jordbruket, utan äfven för industri, handel och yrken, enhälligt uttade sig för en lösning af frågan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts rösträttsproposition till innevarande års Riksdag, få vi på uppdrag af mötet härmed intyga. Wirserum den 8 november 1904. K. N. Nilsson. F. Vict. Habbe. Aug. Pettersson». De andra mötenas uttalanden äro af enahanda innehåll.

Af detta framgår, att det går icke an säga, att de, som hysa den bestämda öfvertygelsen om proportionsvalens rättvisa och nytta, då det är fråga om att införa allmän rösträtt, icke hafva en opinion bakom sig. Det var särskildt med anledning af att man på ett sådant sätt velat vända saken, som jag nu tagit till orda.

Jag vill sluta med att yrka bifall till det af utskottet här framlagda förslaget.

Herr Brock: Såsom herrarne veta, har jag framlagt ett särskildt förslag till proportionell valmetod, och jag skall nu yttra några ord i anledning däraf. Jag skall dock icke närmare utveckla de grunder, på hvilka detta förslag är byggdt, enär jag icke har någon förhoppning att här kunna åstadkomma någon mera ingående diskussion af de olika proportionella valmetoderna, och då icke ens konstitutionsutskottet — såvidt jag kan finna — satt sig in i någon annan proportionell valmetod än den af Kungl. Maj:t föreslagna.

Utskottet säger, att den af Kungl. Maj:t föreslagna metoden har särskildt två företräden framför den af mig förordade metoden. Utskottet yttrar vidare: »Hvad angår det af herr Brock föreslagna proportionella valsättet — — — synes mot detsamma kunna anmärkas, dels att på grund af det utaf motionären tillämpade höga fördelningstalet lätt kan inträffa, att kandidater förklaras valda, utan att antalet valmän, som röstat på dem, uppgår till detta tal och dels» etc. Denna anmärkning är riktig i så måtto, att det kan hända, att om sammanhålningen mellan valmännen är dålig, en eller annan kandidat kan blifva vald, fastän han icke erhållit så många röster, som fullt motsvara det stora af mig föreslagna fördelningstalet. Men hvad skall man då säga om utskottet, som har antagit den af Kungl. Maj:t föreslagna metoden, som t. o. m. kan leda därhän, att en kandidat kan blifva vald utan att ha erhållit en enda röst. Jag kan icke förstå utskottets anmärkning i detta fall under annan förutsättning än att utskottet icke själf skrivit

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

anmärkningen eller också att utskottet vid affattandet af densamma alldeles glömt bort den af Kungl. Maj:t föreslagna metoden.

Utskottet säger vidare beträffande mitt förslag, »att valmännen icke kunna på förhand beräkna den inverkan, som ordningsföljden mellan kandidaternas namn å vallistorna — hvilken vid denna metod spelar en betydande roll — utöfvar på valets utgång». Ja, denna anmärkning är riktig och af betydelse för den händelse, att partierna vilja betjäna sig af hvarandra, eller, rättare sagdt, sätta sig i efterhand i förhållande till hvarandra och först söka uttröna, hvilka kandidater ett annat parti sätter upp, för att sålunda kunna gifva en kandidat, som är gemensam, ett senare rum. Är partiet åter ett verkligt parti, som i första hand, såsom sig bör, räknar på sig själf, då är ordningsföljden alldeles klar; man uppsätter kandidaterna i den ordning, man vill ha dem valda. Detta är ju så enkelt, att ett barn kan förstå det.

Jag vill vidare särskildt erinra om konstitutionsutskottets åtgörande att gifva grundlags natur åt de viktigaste bestämmelserna i den vallag, som utskottet tänkt sig. Det synes mig vara alldeles obehöfligt att i grundlagen stadga annat än, att valen skola vara proportionella. Det är ju icke utskottets mening att gifva hela vallagen grundlags natur, utan endast vissa bestämmelser i densamma, men det synes mig då vara tillräckligt, att man, såsom jag nämnt, endast stadgar i grundlagen, att valen skola vara proportionella.

Utskottet har icke heller enligt mitt förmenande lyckats väl i sitt försök att skilja hvad som i vallagen bör intagas och hvad som icke bör intagas. Jag vill särskildt göra en anmärkning i fråga om en bestämmelse, som utskottet intagit i riksdagsordningen. Utskottet föreslår, att första punkten i § 19 riksdagsordningen måtte få följande lydelse: »Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt. Hvarje röstande äge därvid en röst, som han må gifva odelad åt en eller lika fördela mellan flera». Den sista delen i detta stycke innehåller en af de satser i Kungl. Maj:ts förslag, som man allra mest kan tvista om. Kungl. Maj:ts förslag påminner mycket om den belgiska vallagen, men i denna förekommer icke denna ovillkorliga bestämmelse. Denna har tvärtom upptagit den grundsatsen, att rösterna kunna öfverflyttas från en kandidat till en annan, därest den förste kandidaten erhållit för stort röstetal, och jag är alldeles viss om, att någon fullt tillfredsställande proportionell valmetod icke kan vinnas, om man icke hylar och fastslår grundsatsen om röstöfverflyttning.

Jag skulle för min del helst önska, att Kungl. Maj:ts förslag bifölles, men att på samma gång en skrifvelse beslutades med begäran att om möjligt få framlagdt ett förslag till en fri valmetod, som på samma gång vore fullt betryggande. För närvarande ber

jag emellertid endast att få instämna i det af herr Bergendahl framställda yrkandet.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Herr Lundell: Jag skall icke yttra mig om fördelarne af det ena eller andra valsättet, utan jag skall inskränka mig till att nämna några ord med anledning af hvad herr Branting anförde i dag på förmiddagen.

Det var ett af statsråden, en justitieminister, som för några år sedan uppmanade herr Branting att här i kammaren hålla ett sådant tal, som han brukade hålla vid Lilljans eller å Folkets hus. Jag kan icke finna, att herr Branting efterföljt denna uppmaning. För att kammaren emellertid skall något så när få veta, hvad herr Brantings innersta mening i själfva verket är, skall jag tillåta mig att i korthet referera ett föredrag, som han förliden sommar höll i Folkets park i Kalmar. Jag var då en mycket uppmärksam åhörare af hvad herr Branting vid det tillfället anförde, och vid min sida hade jag en framstående tidningsman från Stockholm, som likaledes uppmärksamt åhörde föredraget i fråga.

Hvad vi i dag hörde af herr Branting var ungefär detsamma, som vi nyss finga höra af representanten från Göteborg, nämligen att införande af allmän rösträtt i förening med majoritetsval och enmansvalkretsar vore en mycket oskyldig reform, som icke skulle åstadkomma några stora förändringar i kammarens sammansättning. Högern skulle visst icke blifva utesluten från denna kammare, utan vare sig man tog herr Brantings eller liberala samlingspartiets förslag, skulle nog högern blifva ganska starkt representerad här. Annorlunda lät det i herr Brantings föredrag i Folkets park i Kalmar. Ämnet för hans föredrag där var: »Hvad vi afse att åstadkomma med en rösträtsreform».

Han sökte då först göra klart för sina åhörare, hvad det var för samhällsöndt, som var det svåraste i vårt samhälle och som vi borde i första rummet reformera, och därvid framhöll han — hvilket, om man ser saken från socialdemokratisk synpunkt, icke är alls märkvärdigt — att den olika egendomsfördelningen var det svåraste onda, som vi hade att bekämpa. Den rösträtsreform, som man nu skulle få till stånd, skulle vara afsedd att upphäfva detta förhållande med afseende å egendomsfördelningen. Herr Branting sade, att arbetarne kunde väl förstå, att icke var afsikten med en rösträtsreform endast den, att de skulle få gå och lägga en valsedel i valurnan, ty det kunde ju icke vara något särskildt nöje, utan man måste tänka på, hvad man skulle kunna åstadkomma med en sådan reform. Han yttrade vidare, att kroppsarbetarne, som ju visste med sig, att de utgjorde det stora flertalet i landet, skulle kunna tillsätta om icke alla så åtminstone de flesta platserna i Andra Kammaren, om blott allmän rösträtt med enmansvalkretsar infördes. Men att något sådant skulle kunna åstadkom-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) mas med den föreslagna proportionella valmetoden, det vore alldeles icke säkert, och därför borde vi icke antaga en dylik fuskreform, som nog låter makten ligga där den nu ligger.

Kunde åter kroppsarbetarne besätta nästan alla platser i Andra Kammaren, vore det, i betraktande af den skillnad i fråga om antalet ledamöter, som förefinnes mellan Första och Andra Kammaren, och den öfvervikt, som Andra Kammaren till följd däraf har i de gemensamma voteringarna, ju en möjlighet — sade talaren — att man då skulle kunna åstadkomma en förändring i nu rådande egendoms- och inkomstförhållanden. Vidare försökte herr Branting klargöra för den arbetarebefolkning, som ålörde honom, hurusom de, hvilka arbetade minst och minst gagnade samhället, hade de största inkomsterna; det var de, som hade den mesta egendomen, och de egentliga arbetarne, de som förtjänade att få det allra mesta och det hufvudsakliga, dem kastade dessa arbetsgifvare och kapitalister till några småsmulor. Han sade äfven dessa arbetare, att oaktdadt den stora utveckling, som försiggått på industriens och alla öfriga områden, så var dock arbetarnes ställning lika usel som den var för 50 eller 100 år sedan, åtminstone var det så obetydlig skillnad därvidlag, att det var ingenting att tala om. Kort sagdt, hans yttrande gick ut på, att med den önskade rösträttsreformen skulle man kunna åstadkomma en utjämning af egendomen och inkomsterna. Och när man hade kommit därhän, så skulle det ju blifva klart för den Första Kammaren, att den var gagnlös, och man skulle då tämligen lätt kunna upphäfva eller bortskaffa densamma. Hade man väl kommit så långt, att man fått enkammersystem och nästan uteslutande kroppsarbetarerepresentanter i Riksdagen, då vore idealsamhället gifvet.

Såsom herrarne finna, är det en så väsentlig skillnad mellan hvad herr Branting sade i Folkets park i Kalmar och hvad han sagt här i denna kammare, att antingen måtte det varit hans mening att lura arbetarne, som han där talade för, eller också har han velat lura denna kammare angående hvad som afses med den ifrågavarande reformen.

Jag tror icke, att det är så många af det liberala samlingspartiets medlemmar, som verkligen instämna med herr Branting däri, att anledningen till att vi icke kunna taga det proportionella rösträttsförslaget, är den, att det är en fuskreform, en sådan reform, med hvilken man icke kan vinna hvad man med en rösträttsreform vill vinna. Det som herr Branting och de med honom liktänkande vill vinna är en uppdelning af egendom och inkomster, och detta skulle nog kunna åstadkommas äfven med ett sådant förslag som det liberala samlingspartiets, fastän naturligtvis det af herr Branting väckta förslaget anvisar den närmaste vägen att nå det af honom afsedda målet. Skillnaden mellan dessa båda förslag

är icke så synnerligen stor. De garantier, som ingå i liberala samlingspartiets förslag, äro mycket lätta att öfvervinna med den disciplin, som finnes inom ett arbetarparti eller där mycket lätt kan åstadkommas. Vi se ju, huru lätt det går att drifva in afgifterna bland fackföreningsmedlemmarne. Det är naturligtvis icke så svårt att få in en 25-öring, när det bestämdt loivas, att man skall få 100 kronor igen. Men så blir förhållandet, om man får en rösträttsreform, som gifver rösträtt åt alla, blott utskylderna äro betalda. Fackföreningarna komma nog då att göra dessa inbetalningar för sina medlemmar, och för föreningarna går det nog lätt sedan att få in hvad de gifvit ut. Då är det icke så noga, om skillnaden emellan civilrätt och kriminalrätt, utan då drifvas afgifterna in med knytnäfvar och knölpåkar, och den, som icke betalar, riskerar att blifva af med både armar och ben, men något sådant vill han naturligtvis icke riskera. Det går på det sättet mycket lättare att drifva in 10 kronor än att drifva in 1 krona den vanliga skattevägen.

Herr Branting yttrade i dag i sitt anförande, att allt som säges om faran af allmänna rösträtten blott är skrämskott. Men det öfverensstämmer icke med hans framställning till arbetarne. Nej, de få nog veta, att det är hans fulla allvar, att det skall blifva så, som man här befarar. Det är ju blott det socialistiska programmet, som då skulle genomföras. Jag tycker, att när herr Branting talar om hvad han afser att åstadkomma med en rösträttsreform, borde han säga detsamma här i denna kammare som till arbetarne; då kanske det icke vore så många, som gillade hans förslag. Jag fruktar, att om det förslaget antages, skola vi här i vårt land få ett tyranni sådant som det, som enväldsmakten i Ryssland för närvarande utöfvar. Men det är icke precis lättare att hafva många tyranner än att hafva en eller två. Ett sådant tillstånd skulle ju icke kunna bestå i längden, men det skulle kunna rifva ned en god del af den nuvarande kulturen. Man skulle ju kunna säga — och jag är säker på, att de flesta liberala göra det — att något så galet icke skulle kunna inträffa som det, jag nu anført och som är i fullkomlig öfverensstämmelse med hvad herr Branting yttrade till arbetarne. Men för personer, som just icke göra sig så noga reda för samhällsförhållandena, kan det ju vara en mycket tilltalande tanke att erhålla en riklig bärning, icke genom flit, arbetsamhet och sparsamhet, utan just genom att förmedelst den allmänna rösträtten på politisk väg få tillägna sig och dela hvad andra genom arbete förvärfvat. Denna tanke och denna utsikt skulle nog få rätt många anhängare, och synnerligen då det oupphörligt för massorna predikas att detta är den högsta rätten och den största rättvisan. Jag tror, att det alldeles icke är omöjligt, att så många skulle kunna låta sig förvillas däraf, att beslut i sådan riktning kunna genomdrivas i riksförsamlingen, om kroppsarbetarna och de mindre be-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

medlade radikalerna blifva absolut allrådande i Andra Kammaren. Jag förmodar, att det liberala samlingspartiet icke önskar ett sådant samhällstillstånd som det, hvilket då skulle uppkomma. Jag tror icke heller, att den folkmening, som kunde blifva eller är uppkommande, precis afser hvad det liberala samlingspartiet afser med en rösträttsreform. Själaf är jag af den tanken, att sådana representanter som de, hvilka nu tillhöra det liberala samlingspartiet och med hvilka jag lika ofta sympatiserar som med de konservativa, skulle blifva ganska sällsynta i denna kammare efter en rösträttsreform med enmansvalkretsar och majoritetsval. Jag tror, att dessa representanter snart skulle blifva utkastade ur kammaren, och likaväl för deras som för de konservatives skull anser jag det vara bäst att gå försiktigt till väga samt vidtaga rösträttsreformen på sådant sätt, att extravaganser icke gärna kunna komma i fråga, utan åtminstone ett visst antal med socialdemokraterna olik-tänkande kunna blifva invalda i denna kammare.

Jag skall i frihetens och rättvisans intresse yrka bifall Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag. Det kan ju vara tämligen likgiltigt, hvilketdera som antages, men då Första Kammaren godkänt utskottets förslag, anser jag detta hafva största utsikten att kunna genomföras och skall därför tillåta mig anhålla om bifall till detsamma.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! Då jag säkerligen är den ende i denna kammare, hvilken vid fjolårets riksdag icke hade tillfälle att uttala sig i förevarande fråga, vill jag med kammarens tillstånd upptaga tiden några få minuter för att precisera min ställning till frågan.

Beträffande det föreliggande förslaget om proportionella val vill jag då förklara, att jag icke kan vara med därpå, emedan detsamma

1:o) nödvändiggör så vidsträckta valkretsar, att en mängd, här i dag förut framhållna olägenheter däraf skulle uppstå;

2:o) kan resultera i de egendomligaste, de mest onaturliga valresultat;

3:o) är så inveckladt och svårfattligt, att menig man näppe-ligen kan komma underfund med detsamma, och därför förlamar intresset för valakten;

4:o) fordrar en partidisciplin, ett band på den individuella friheten af sådan art, att det med vår urgamla, svenska, individuella frihet icke är förenligt;

5:o) gifvetvis medför en splittring af denna kammare i en mängd småpartier, hvarigenom *dels* regeringsmakten stärkes på folkrepresentationens bekostnad, *dels* direkt motarbetas den enligt mitt förmenande eftersträfvansvärda utvecklingen till stora, klara, mäktiga partier;

6:o) ytterligare befäster den Första Kammarens makt genom konsolidering af sagda kammarens s. k. annex i den Andra Kam- *Om valrätten till Andra Kammanen*
maren;

7:o) är en orättvisa i så måtto, att, medan proportionalitetsprincipen tillämpas beträffande valen till den Andra Kammanen, valen till den Första Kammanen dikteras af ett ofta hänsynslöst majoritetsvälde.

m. m.
(Forts.)

Förvisso skulle jag helst velat se, att vi i denna kammare hade från frisinnadt håll kunnat framlägga ett förslag, som mera stämt öfverens med de förhoppningar och önskemål vi frisinnade redan för öfver 20 år sedan framställt beträffande den allmänna rösträtten. I detta afseende förenas mina sympatier närmast med det af herr Branting i kammaren väckta förslaget, och jag vill därvid säga, att jag ingalunda tror på den svartmålning, som den siste ärade talaren gjort af det tillstånd, som skulle uppkomma, om detta förslag skulle varda antaget. Men då det icke fanns någon som helst anledning att hoppas, att ett sådant förslag skulle blifva antaget i denna kammare, och då jag icke ville deltaga i en i praktiskt hänseende tämligen betydelselös demonstration i en fråga, där fosterlandet kräfde en lösning, så ansåg jag mig icke kunna vara med om detta förslag, utan instämde af fullaste hjärta i det inom liberala samlingspartiet utarbetade, af herr Staaff framlagda förslaget. Då jag anser detta vara den enda väg, på hvilken vi under närvarande förhållanden kunna nå fram till den allmänna rösträtten, så anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å regeringens och utskottets förslag samt bifall till den af herr af Callerholm med flere inom konstitutionsutskottet afgifna reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden samt flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågakvarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändrade bestämmelser rörande borgmästarval;

n:o 8, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen; och

n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 4 och 28 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens

tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 99, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m.;

n:o 100, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sättet för försäljning af kronodomäner;

n:o 101, i anledning af väckt motion angående rätt för innehafvare af lägenheter å Göta kanalverks mark att friköpa af dem arrenderade tomter;

n:o 102, i anledning af väckt motion om anslag för utredning rörande äganderätten till båtsmans- och soldattorp;

n:o 103, i anledning af väckt motion om ändring af 2 mom. i kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för egnahemslånerörelsen den 17 juni 1904;

n:o 104, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i tjänstgöringsreglementet för armén;

n:o 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ett årligt anslag för Hans Kungl. Höghet Hertigen af Skåne;

n:o 106, i anledning af väckta förslag om beviljande af ytterligare låneunderstöd för anläggning af järnväg från Orsa till Sveg;

n:o 107, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fortsättande af fullständiga undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan, dels ock en i ämnet väckt motion;

n:o 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för utrotande af ollonborrar;

n:o 109, i anledning af framställda förslag om afsättning af medel till arbetareförsäkringsfonden m. m.;

n:o 110, angående afsättande, i anledning af 1904 års statslåns upptagande, af medel för amortering å statsskulden;

n:o 111, angående väckt fråga om brandförsäkring af det nya riksdagshuset;

n:o 112, i anledning af väckt motion om anvisande af medel för beredande af lindring i fraktafgifterna för transport å statsbarnorna af stråfoder m. m. till de af 1904 års missväxt lidande provinserna i västra Sverige;

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af § 13 i förnyade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjante vid statens järnvägar den 3 maj 1901;

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om uteslutande ur staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens järnvägar af en stationsinspektör å första klassens station m. m.; och

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fyllnadspension åt tre baningenjörer vid statens järnvägar;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning af hvad i lagen den 6 juni 1902, innefattande inskränkning i inmutningsrätten, är stadgadt;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

n:o 19, angående verkställd granskning af tulltaxan;

n:o 20, i anledning af väckt motion om nedsättning af postafgiften för trycksaker m. m.:

n:o 21, angående beskattningen af socker;

n:o 22, i anledning af väckt motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 78 angående ändrad lydelse af § 2 i kungl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungl. kungörelsen den 12 augusti 1902; och

n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 28, i anledning af väckt motion angående nedsättning af fraktafgifterna för transport af potatis å statens järnvägar.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 10,51 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.